

SZAKDOLGOZAT

Nagy-Keresztes Tímea
Közoktatási vezető és pedagógus-szakvizsga

Budapest
2023

Magyar Agrár- és Élettudományi Egyetem
Budai Campus
Közoktatási vezető és pedagógus-szakvizsga Szak

A szakképzési rendszer, a szakképzés átalakulása, a környezet adta fejlesztési lehetőségei

Belső konzulens:	Velner András főiskolai docens
Készítette:	Nagy-Keresztes Tímea IUNVDQ Levelező
Intézet/Tanszék:	Szakdidaktikai tanszék

Budapest
2023

Tartalom

1. BEVEZETÉS.....	3
2. A KÖZOKTATÁS ÉS A SZAKKÉPZÉS ÁTRENDÉZŐDÉSE A RENDSZERVÁLTÁSTÓL NAPJAINKIG	4
2.1. A rendszerváltás utáni évtized	5
2.2. Térségi Integrált Szakképző Központ	6
2.3. Klebelsberg Intézményfenntartó Központ	8
2.4. Tankerület - Tankerületi Központok.....	8
2.5. Szakképzési Centrumok	9
3. A KÖZNEVELÉS ÉS A SZAKKÉPZÉS KÖRNYEZETE	10
3.1. A gazdasági környezet és hatása az oktatásra	12
3.1.1. A nemzeti össztermék (GDP)	12
3.1.2. A költségvetési hiány	17
3.1.3. Államadósság.....	19
3.1.4. Infláció.....	22
3.1.5. Foglalkoztatottság - munkanélküliség	26
3.1.6. A jövedelmek alakulása	30
3.2. Társadalmi környezet	41
3.2.1. Demográfiai helyzetkép	41
3.2.2. Az iskolai hátrányos helyzet, mint a társadalmi környezet tükré	43
4. ÖSSZEGZÉS	45

1. BEVEZETÉS

A szakmai oktatással való több évtizedes kapcsolatomban, mint tanuló - hallgató - szakember - szaktanár - oktatási vezető - oktató volt szerencsém meg tapasztalni és átélni a közoktatási és a szakképzési rendszer változásait, azoknak üdvös vagy kevésbé pozitív hatásait. A személyes érintettség, valamint a köznevelés és a szakképzés viszonylagos „különválása” - a sarkalatos kötődések megmaradása mellett - miatt dolgozatomban elsősorban a szakmai képzés területét érintő változásokkal, helyzetelemzéssel, jövőbeli perspektívákkal kívánok foglalkozni.

A múlt és a jelen tapasztalatai alapján kissé szkeptikus vagyok a szakoktatással kapcsolatos dicshimnuszok hallatán, főleg azért, mivel a problémák és nehézségek tagadhatatlanul szemmel láthatóak, kézzel foghatóak. Úgy érzem, hogy minden jó szándék, a kedvező statisztikai mutatók, az ígéretes és előremutató, de egyelőre csak prófécia szintű jövőkép ellenére a mai szakképzési rendszer felépítésében, tartalmában, módszertanában és működtetésében sem tesz eleget, vagy nem tud eleget tenni a vele szemben támasztott, illetve támasztható elvárásoknak.

A társadalmi-, gazdasági-, jogi-, politikai-, és partneri körülmények, környezet változása törvényszerűen és jogosan elvárja a hozzájuk való alkalmazkodást a köznevelési-, közoktatási rendszertől és ezen belül a szakképzéstől is, egyben döntően meghatározzák azok alakulását. Függetlenül attól, hogy a folyamatos „modernizációnak”, innovációnak nevezett folyamatok nem minden esetben újszerűek, hanem számos múltbeli elemet, korábbi reformokat idéznek fel, bekövetkezésük fontos és elkerülhetetlen. A múlttól való - csupán ideológiai alapon történő - teljes mértékű elszakadást károsnak, a bizonyítottan pozitív hatású elvek, módszerek és gyakorlatok átvételét, alkalmazását és továbbfejlesztését kimondottan hasznosnak tartom.

A környezeti tényezők - a szakképzés területén kiemelkedő szereppel bíró munkaerőpiaci körülmények - elvárásainak alakulása napról napra aktualizálja és napirenden tartja a köznevelés és a szakképzés megújulásának/megújításának kérdését, szükségességét, azon lehetőségek keresését, melyek biztosítják a kihívásoknak való megfelelést.

A környezeti tényezők nagyon összetett, bonyolult, kiszámíthatatlan vagy irányított elemeinek és értékrendjének alakulása, dominanciája, prioritása és érdekérvényesítő képessége meghatározza azt az irányt és trendet, amely bizonyos területek alakulását, változását eredményezik. Ez történik a köznevelés-oktatás és a szakképzés esetében is, mivel az értékrendváltozások hatására az elmúlt évtizedek során a közoktatás és ezen belül a szakképzés időről-időre, kisebb-nagyobb megszakításokkal, ciklikusan változott, különböző megmérettetéseknek próbált megfelelni. Hosszútávú állandóságról még a legnagyobb jóindulattal sem lehet beszélni ezen a területen sem.

Ahhoz, hogy tárgyilagos képet tudjunk alkotni a szakképzés jelenlegi helyzetéről, az időszzerű környezeti elvárások és kihívások szakképzésen belüli lekövetéséről, együtt jár az adott helyzet vizsgálatával, annak értékelésével, elemzésével és felülbírálatával, a jobb és eredményesebb megoldások keresésével.

Szakedolgozatomban a Magyarország Kormány által, 1168/2019. (III.28.) Kormányhatározattal elfogadott, és szinte etalonnak számító Szakképzés 4.0 – a szakképzés és felnőttképzés megújításának középtávú szakmapolitikai stratégiája, a szakképzési rendszer válasza a negyedik ipari forradalom kihívásaira címmel fémjelzett, a szakképzés és

felnttktpzés rendszerszintű megújítását és tovább fejlesztését célzó iránymutatásaiból kiindulva, valamint a következőkben megfogalmazott hipotéziseimre adott válaszok keresésével, a környezeti tényezők elemzésén keresztül kívánom bemutatni a szakmai képzés jelenlegi helyzetét, alakulásának várható irányát.

A szakdolgozat terjedelmének korlátai és a témaválasztás sem teszi szükségessé a részletekbe menő történelmi visszatekintést, ezért elsősorban a szakképzésben, érintőlegesen a köznevelésben, illetve a kettő kapcsolatában, a rendszerváltás óta, a közelmúltban bekövetkezett gyökeres változások okaival, hatásaival és következményeivel foglalkozom.

Tudományos elemzés nélkül, a rendelkezésemre álló mindennapi tapasztalatok, a statisztikai adatok és a témában megjelenő szakirodalom, valamint az egyéb tájékoztató írások alapján keresem a választ és az esetleges igazolást a bennem felmerülő hipotézisekre, vagy csupán állításokra:

1. A tudásalapú társadalom kialakítására való törekvés, a közösnek vélt cél egyezősége nem tette szükségessé a köznevelés/közoktatás és a szakképzés szétválasztását szervezeti, alkalmazotti, működési és támogatási szempontból.
2. A duális szakképzés „egyeduralmának” hangsúlyozása a szakmai specifikusság, a személyi, tárgyi és módszertani feltételek hiányossága miatt téves tendencia, a szükségtelen és káros következményekkel járó uniformizálás irányába mutat.
3. A gazdasági környezet bizonyos területeinek negatív mutatói ellenére nem indokolt a közoktatás és a szakképzés alulfinanszírozottsága.
4. A közfeladatot ellátó, anyagi értelemben egyértelműen nonprofit tevékenységek végző intézmények működtetése nem lehetséges a munkaerő-piaci feltételek kizárólagos alkalmazásával.
5. A kormányzati, politikai intézkedések, illetve azok hiánya érdemtelenül, értelmetlenül és érthetetlenül rossz irányba terelik a pedagógusi/oktatói szféra társadalmi megítélését, a különben is alacsony mértékű társadalmi szolidaritás, összefogás kiteljesülését.

2. A KÖZOKTATÁS ÉS A SZAKKÉPZÉS ÁTRENDÉZŐDÉSE A RENDSZERVÁLTÁSTÓL NAPJAINKIG

A közoktatás és korábban annak szerves részét képező szakképzés a rendszerváltás óta jelentős szervezeti/szerkezeti változáson ment keresztül. A szerkezetváltás egyik meghatározó tényezője az integráció, amely következményeként a nevelésben-oktatásban is, az addig különálló intézmények, egységek, területek, oktatási tevékenységek egy egészbe, nagyobb egységbe illeszkedtek, egymásba olvadtak, vagy egységesültek.

Az integráció elsődleges célja elsősorban a köznevelés/szakképzés színvonalának emelésében volt meghatározva, azonban a saját véleményem szerint a különösebb minőségi javulás elmaradása miatt éppen az ellenkezőjét sikerült vele elérni és a dominanciát a centralizáció, központi irányítás egyeduralmának megszerzése jelentette.

Függetlenül attól, hogy a rendszerváltás után az iskolarendszer változásának és a központosításnak voltak valós integrációs elemei, manapság már csak hatalompolitikai elemként tudnám jellemezni.

Az integráció általános értelmezése szerint egységesülést, beilleszkedést, beolvasztás, vagy hozzácsatolást jelent és függetlenül a társadalmi, gazdasági vagy politikai jellegétől pozitív előjelű változást kell, hogy eredményezzen, azonban ez a hazai köznevelés/oktatás és a szakképzés esetében megkérdőjelezhető.

Szakdolgozatomban nem a távoli múltba való visszatekintés, a szakképzés történelmi fejlődésének végig követése a szándékom, hanem a rendszerváltás utáni időszak során, két területen is - intézménytípusok (feladatellátás jelleg) összefonódása, a feladatellátó helyek összevonása - bekövetkezett intézményi integrációs törekvések és azok következményeinek, negatívumainak, vagy pozitív hatásainak bemutatása a szakirodalomban és egyéb publikációkban megjelent információk és a saját tapasztalataimon alapuló, szubjektív véleményem megfogalmazása alapján.

2.1. A rendszerváltás utáni évtized

A rendszerváltás utáni években/évtizedben rohamosan és nagymértékben megnövekedett a középszintű iskolák száma és oktatási-képzési szerkezete, mely manapság is érzékelhető változást eredményezett a közoktatás és a szakképzés területén.¹

Ennek elsődleges okai voltak:

- az úgynevezett „Ratkó-korszakban” születettek leszármazottjai közvetlenül a rendszerváltás utáni években érték el tömegesen (több tízezer fő) a középiskolai életkort,
- megnövekedett az érdeklődés a gimnáziumi és a középiskolai képzések iránt, melynek hatására csökkent a szakmunkásképzés népszerűsége,
- statisztikailag megjelent a szakközépiskolák hármas tagozódása (szakmunkásképző, középfokú szakképzést folytató-, műszaki iskolák), mely az 1998-as reform után megszűnt,
- 1990-től, az önkormányzati törvény elfogadása után az iskolák döntő hányada települési, illetve megyei önkormányzati fenntartásba került,
- a jogszabályok széles körben tették lehetővé iskolák alapítását és fenntartását önkormányzati és nem önkormányzati körben egyaránt, csökkentve ezzel az állami fenntartói fölérendeltséget,
- az alapítványok, egyesületek, gazdasági szervezetek, közhasznú társaságok vagy magánszemélyok fenntartásában működő intézmények száma szinte nulláról ezernél is többre emelkedett a rendszerváltás utáni évekre.

A magasabb iskolai végzettséget, képesítést biztosító iskolák iránti érdeklődés jelenleg is tapasztalható, főleg a hatvanas években megszüntetett, de ismételten megjelenő technikusképzés irányába.

Véleményem szerint a szakképzésben megjelenő intézményi integrációnak tekinthető a korábban már említett iskolatípusok, a feladatellátási tevékenységek jellegének megfelelő összefonódása is. Jellemzővé vált a vegyes iskolaként működtetett (elsősorban szakiskolával kibővítvé) gimnázium és szakközépiskola, valamint szakmunkásképzők száma is, melynek természetesen racionális okai is voltak:

- alapítási és fenntartási szabadság

¹Mártonfi György – A szakképzés rendszerének átalakulásai

<https://folyoiratok.oh.gov.hu/educatio/a-szakkepzes-intezmenyrendszerenek-atalakulasai>

- urbanizáció: a falvak „városiasodásának” egyik „feltétele” volt a középszintű képzés biztosítása
- a diákok ingázásának megszüntetése, de legalább is csökkentése
- iskolának juttatható szakképzési hozzájárulás megszerzésének lehetősége
- helyi politika profit szerzése
- a helyi képzési kínálat bővítése
- a munkaerőpiacon már értéktelennek tekinthető két-három éves szakmai képzések betagozódása, vagy a külön iskolaként való képzések megszűnése
- kétéves szakiskolai képzések megjelenése, amelyek egyszerűbb szakmára készítettek fel, vagy az „életkezdésre” többségük az általános iskola, ritkábban a szakmunkásképző mellett az úgynevezett tiszta profilú, középszintű oktatást/képzést végző iskolák számának nagyarányú csökkenése, a „többfunkciós” intézmények elterjedése következtében az intézményrendszer túlságosan tagolttá és szétaprózódottá vált.

Az optimálisnak sem mondható átlagos intézményméret túl kicsinek bizonyult a hatékony és minőségi képzéshez. A helyi politikai-, túlélési- vagy profitérdekek nem voltak összhangban a munkaerőpiaci elvárásokkal, sőt az annak való megfelelésre törekvés csak korlátozottan volt jelen.

Az szakképzési rendszer túlságosan tagolttá válása időszerűvé, elkerülhetetlenné tette a változtatás, a reformok szükségességét.

Az iskolai feladatkörök bővítésének jómagam is szemtanúja voltam. Szinte minden gimnáziumban megjelentek a szakképzési tagozatok, a szakközépiskolákban a „sima” érettségi megszerzésének lehetősége, az általános iskolákban pedig a művészeti és a szakiskolai képzés. Nem általános, de előforduló jelenség volt az, amikor az általános- és a szakiskolák szétválása után a részsakképesítést biztosító úgynevezett speciális szakmai képzést a szakképző iskolák folytatták tovább.

A szakképzés köznevelésből történő kiválása, különálló törvényi szabályozása után a szakiskolai (SNI-is) képzések szinte teljes körű kizárására való szakképzési centrumi törekvést a szakképző intézményekben elhibázott lépésnek tartom, tekintettel arra, hogy az ilyen jellegű képzésnek minden személyi és tárgyi feltétele adott volt és az igény a „korlátozott” képességű gyermekek körében egyre bővült.

Minimum felelőtlen hozzáállásnak, de inkább ésszerűtlennek tekintem azt a hozzáállást, mely alapján a pozitív értékek mérlegelése nélküli, a múltban hozott döntések ideológiailag történő elvetését jelentik.

A „csodafegyvernek” vélt 4.0 stratégia, a személyi-, tárgyi feltételek és a felkészültség hiányában, uniformizált formában jelenleg nem biztosít lehetőséget a „szakmai előmenetel” szempontjából az érintett tanulórétnek.

A szakképző iskolák képzési palettáján, a „kifutó” formában még jelenlévő szakiskolai képzések tanulóinak az új rendszerbe történő beintegrálása téves utat fog jelenteni.

2.2. Térségi Integrált Szakképző Központ

A szakképzési rendszer elaprózottsága miatt az elején kreatív elgondolásnak számító, de részletes koncepció nélkül létrehozott, azonban kicsivel több, mint egy évtizedet megélt

Térségi Integrált Szakképzési Központok létrehozása integrációs folyamatot indított el, elsősorban a gyakorlati oktatás területén.²

A TISZK jellemzői és alakulásának kronológiai áttekintése:

- a létrehozásuk elsődleges céljai:
 - szakképzés hatékonyságának növelése
 - a szakképzési kínálat megfelelő koordinációja
 - a csúcstechnológia összehangolt alkalmazása
 - naprakész, korszerű gyakorlati ismeretek megszerzésének biztosítása
 - a képzés és munkaerőpiac közötti összhang megteremtése
 - a fenntartásra vonatkozó jogszabályok módosítás nélkül, jelentős többletforrások szabályozásával, illetve ígéretével ösztönözött az integrációra
 - olyan intézményi társulások, amelyek különböző szakképző intézmények között jöttek létre
 - társuló iskolák nem szűntek meg, hanem intézménycsoportként működtek tovább
 - a térségi integrált szakképző központban fogadó és küldő iskolákat különböztettek meg, különválasztva az általános képzési feladatok és szakmacsoportos alapozás ellátását
 - a Humán Erőforrás Operatív Programba (HEFOP) intézkedéseiben 2003-ban már betervezték szakképző központok létrehozását
 - a 2004 márciusában megjelent TISZK pályázati kiírás csak laza rendszerben valósult meg egészen 2007 nyári hónapjaiig
 - a pályázatok nagy anyagi forrás reményében, még csak vázlatos elképzelések, meghatározott jövőkép nélkül születtek
 - a közoktatási törvény 2007. június 25-i, a Magyar Közlönyben július 3-án nyilvánosságra hozott módosítása keményebb feltételeket állított az TISZK-ek létrehozásával szemben (a minimális tanulólétszám meghatározása, a képzési profil összhangja az RFKB-k ún. „irányarány” döntéseivel, pályázat helyett önkéntesség)
 - 2009-ben a törvényileg előírt létszámot (1500 fő) csak finanszírozási okokból, formális összevonásokkal biztosították a fenntartók
 - 2010-re teljesen kiépült a szakképzés döntő hányadára kiterjedő rendszer
 - 2012. január 1-től minden TISZK együttműködési rendszernek tekinthető
 - 2012-ben a szakképzés - szervezési társulásokban, a megyei önkormányzatok szerepkörét a megyei intézményfenntartó központok vették át
 - a szakképzésről szóló 2011. évi CLXXXVII. törvény 2013. évi LXV. törvényi módosítás nagy módosításokat hozott a TISZK vonatkozásában
 - a 2015. évi LXVI. törvénymódosítás értelmében gazdasági társaságként funkcionáló TISZK-ek a továbbiakban is elláthatják szakképzési feladataikat
 - 2015. július 1-jét követően új térségi integrált szakképző központ nem hozható létre
- Annak ellenére, hogy a TISZK rendszer nem tudott megfelelni az alapításkor megfogalmazott céloknak és feladatoknak, az eredményeit is el kell ismerni: infrastrukturális beruházások, az oktatás tartalmi fejlesztése, csúcstechnológiás gyakorlati képző helyek létrehozása, szemléletváltás, a szakmai látókör szélesedése a szakképzésben dolgozók körében, széleskörű szakmai együttműködések megalapozása.

² Mártonfi György, OFI – KKEK - A TISZK rendszer kiépítésének első szakasza
http://www.oktatasikerekasztal.hu/hattertanulmanyok/04/martonfi_tiszk.pdf

2.3. Klebelsberg Intézményfenntartó Központ

A 2011. évi köznevelési törvény módosításáról szóló 2012. évi CXXIV. törvény rendelkezései gyökeres változást hoztak az oktatási rendszer szerkezetében.

A 2012 novemberében elfogadott, a köznevelési intézmények állami fenntartásba vételére vonatkozó törvény elfogadását követően az önkormányzati iskolák és kollégiumok fenntartásával és működtetésével járó feladatokat 2013. január 1-től teljes mértékben átvette a Klebelsberg Intézményfenntartó Központ.

A változás következményei:

- 19 megyeközponti tankerületek létrejötte a Szakképzési osztályok irányításával,
- a budapesti szakképző intézmények fenntartásáért-működtetéséért a Szakképzés-szervezési Főosztály volt felelős,
- a KLIK vagyongazdálkodói minőségben örökölte meg a TISZK vagyont,
- a TISZK vagyon tulajdonjoga a társulást korábban alkotó önkormányzatok között oszlott meg,
- állami feladattá vált a pedagógusok feletti munkáltatói jog gyakorlása, a bérfinanszírozás, valamint a taneszközellátás,
- az általános és középiskolák felügyelete a járási, a szakképző iskoláké, a kollégiumoké és a pedagógiai szakszolgálatoké a megyei tankerületek kerültek,
- a tankerületek élén az átalakulást irányító és az iskolák működtetését végző kinevezett igazgató állt.

A változás eredményei:

- az iskolai autonómia megszűnése
- a bürokrácia megnövekedése
- a napi működéshez szükséges eszközök beszerzésének akadózása
- fizetőképtelenség (az iskolák nem rendelkeztek önálló bankszámlával)
- központosított (tankerületi) döntéshozatal
- járandóságok késedelmes kifizetése
- tartozások felhalmozódása

A felsorolt, szinte teljes mértékben negatív előjelű hozadék hatására, illetve miatt a Klebelsberg Intézményfenntartó Központ működése 2016. december 31-én egységes költségvetési szervként tekintve megszűnt. Területi szervei 2017. január 1-jével kiváltak a Klebelsberg Intézményfenntartó Központból és az adott tankerületi központba olvadtak be.

A KLIK Klebelsberg Központ néven, mint középírányító szerv felügyelte az átalakított tankerületi központokat.

Annak ellenére, hogy a KLIK vesztett az eredeti jogköreiből, nagymértékű változást nem hozott a megszűnés, átalakulás, megváltozás, mivel az intézmény lényegét jelentő központosítás változatlanul megmaradt és az új rendszer közel sem vált tökéletessé.

2.4. Tankerület - Tankerületi Központok

2017-től a korábbi KLIK intézmény köznevelési intézmény fenntartói jogai és hatáskörei tehát, a tankerületekhez kerültek, melyek módszerei segítség nyújtásával biztosítják a központi, ágazati oktatáspolitikai szakmai iránymutatások egységes érvényesülését, a

közfeladatok ellátására vonatkozó követelményeket, valamint felügyeli/számon éri a költségvetéssel, a létszámmal, a vagyonnal és az erőforrásokkal való hatékony és szabályszerű gazdálkodást.

A tankerületi központok általános jellemzők:

- székhelyük a meghatározott feladatellátási területén található
- az alap- és középfokú állami intézmények fenntartói feladatait látják el
- gazdasági szervezettel rendelkező költségvetési szervek
- javaslattételi joggal rendelkeznek az intézményalapításra, a megszüntetésre, az átszervezésre, vezetői megbízásra vonatkozóan
- összehangoló és ellenőrző szerepet töltenek be az intézmények szervezetét, gazdálkodását, szakmai/fejlesztési tevékenységét irányításában
- statisztikai adatok gyűjtenek
- közreműködnek a versenyekben, projektekben, ösztöndíjakban és pályázatokban

Az intézményi autonómia területei a köznevelésben:

- felelős az intézmény szakszerű és törvényes működéséért
- az intézmény pedagógiai programjának és más, az intézmény működését szabályozó dokumentumoknak az elkészítése
- megszűnt az önálló gazdálkodási jogköre (a tankerület vette át)
- nincs munkáltatói jogköre csak javaslattételi jog
- a hatáskör jellemzően operatív és szakmai tevékenységeket ölel fel

2.5. Szakképzési Centrumok

Mivel a KLIK szakképzés-fenntartási csődje miatt az érintett intézmények egyhangú egyetértése mellett 2015. július 1-jén megtörtént a fenntartóváltás.

Ennek az előzménye volt, hogy az Országgyűlés a 2015. május 27-én elfogadta a szakképzésről szóló 2011. évi CLXXXVII. törvény, a felnőttképzésről szóló 2013. évi LXXVII. törvény és az azokkal összefüggő tárgyú törvények módosítását.

A szakképző iskolák, az NGM fenntartásában szakképzési centrumokba tömörültek, amelyek fokozatosan átveszik a TISZK-ek szerepét.

A szakképzési centrumok kialakulásának kortörténete és a változások:

- a szakképzési feladatellátás a szakképzési centrumok tagintézményeiben történik, a szakképzésért és felnőttképzésért felelős NGM fenntartásában (jelenleg a Kulturális és Innovációs Minisztérium)
- a szabályozás értelmében megyénként legfeljebb három, a fővárosban legfeljebb tíz centrum hozható létre
- a szakképzési centrumok élén főigazgatók (2019 januárjától kancellárok is) állnak, munkájukat szakmai és gazdasági főigazgató-helyettesek segítik
- a duális képzés kiterjesztése a kamarai garanciavállalás új elemével bővült
- a Nemzeti Szakképzési és Felnőttképzési Hivatal (NSZFH) lett az állami szakképzést és felnőttképzést koordináló, felügyelő és fejlesztő intézmény
- a szakképzési feladatellátást szolgáló, a települési önkormányzat tulajdonában lévő ingó és ingatlan vagyona a szakképzési centrum fenntartóját ingyenes vagyonkezelői jog illeti meg

A szakirodalomban fellelhető elemzések az eredeti koncepciókat még vonzónak tűntethetik fel, azonban mint általában, az elmélet és a gyakorlat sajnos nem fedi egymást.

A mindennapi tapasztalat azt mutatja, hogy a megígért tagintézményszintű szakmai és gazdasági autonómia nem valósult meg, sőt a centrumok belső szabályzatai, határozatai „felülírják” a jogszabályokat is.

A munkaerő-piaci szabályok közötti foglalkoztatás (a bérek kivételével), a megszűnt közalkalmazotti státuszra emlékeztető munkakörülmények a „sehova tartozás” érzését keltik a pedagógusból oktatóvá vált alkalmazottakban.

A kancellári fiskális politika megerősödése és hangsúlyozott volta már sok esetben gátolja, de legalábbis elhalványítja és megkérdőjelezi a nagyobb relevanciát érdemlő pedagógiai értékeket, érdekeket.

Minden pozitív hozadék ellenére a felsorolt változások külön-külön és összességében sem nevezhetők sikertörténeteknek, főleg ha a napjainkra kialakult helyzetet őszintén és tárgyilagosan vizsgáljuk. A „rendszerintegrációs” törekvésekkel szerintem - a lehetséges alátámasztható indokok ellenére - szembe ment az oktatási rendszerünk köznevelésre és szakképzésre történő egységességének megbontása és számomra inkább a „Divide et impera” elv alkalmazását jelentette.

Olyan érzésem van, hogy a napjainkra kialakult oktatási rendszer elvesztette a legfontosabb tulajdonságát, a legalapvetőbb elvárásnak való megfelelést, a gyerek-tanuló központúságát.

A szakképzés területén - mint az együttműködés meghatározó területe - a duális képzés esetében figyelembe kellene venni a szakmai sajátosságokat, a személyi és tárgyi feltételek meglétét és még körültekintőbben a duális partnerek felkészültségét.

A köznevelést és a szakképzést körül kialakult kaotikus helyzet, a környezeti tényezők mindegyikének negatív hatásai egyértelműen jelzik egy rendszerszintű változás szükségességét.

Ennek egyik részterülete lehet olyan ésszerű, átgondolt intézményi integrációs folyamatok elindítása, melyek valós pozitív átalakulást eredményeznek a jelenlegi körülményekhez képest. Be kell látni, hogy az oktatási rendszerünk még mindig elaprózott, az intézmények jelentős részének tanulólétszáma alacsony, feladatellátási köreik indokolatlanul - elsősorban a túlélési céllal - vegyes összetételű.

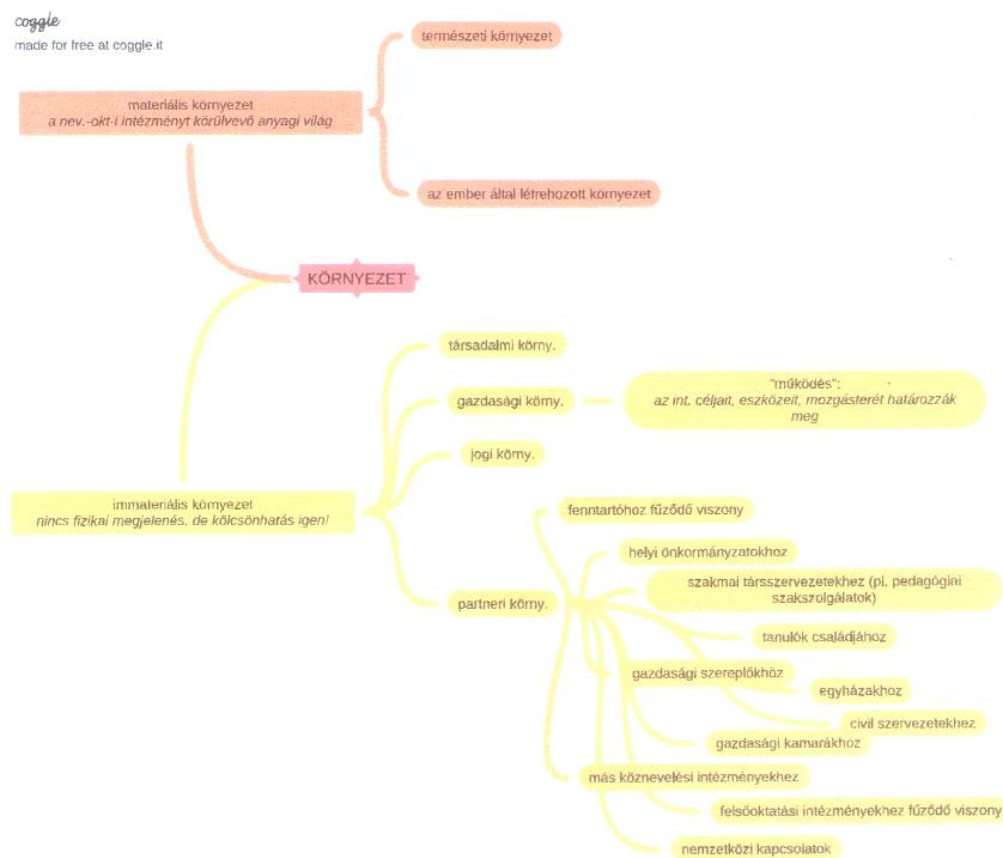
A fenntartói feladatokat ellátó intézmények működésében a kizárólagosan végrehajtói szerepkört fel kell, hogy váltsa az együttműködést, a konszenzusra való törekvést, a szakmai szempontokat előtérbe helyező attitűd.

Amennyiben a döntéshozók az oktatáson belüli az integrációt, centralizációt a központosítást a hatalomgyakorlás eszközének tekintik, vagy alkalmazzák a köznevelés és a szakképzés területén akkor nagyon téves és rossz úton járnak, helyrehozhatatlan károkat okozva az közoktatásnak és megakadályozva a tudásalapú társadalom kialakulását.

3. A KÖZNEVELÉS ÉS A SZAKKÉPZÉS KÖRNYEZETE

„A környezet nem más, mint a vizsgált egyént, csoportot, dolgot, struktúrát körülvevő, arra ható tényezők összessége. Ebben az összefüggésben a nevelési-oktatási intézmény környezetét

az azt körülvevő, az azzal kölcsönhatásban lévő külvilág alkotja: minden, ami nem az intézmény, de hatással van rá.”³

1. ábra: Az oktatás környezete

Forrás: KAPA Máttyás dr. (2012): A köznevelési intézmény és környezete I. – BME APPI

Az oktatási intézmények környezete, illetve annak tényezői nagymértékben befolyásolják annak céljait, eszközeit, mozgásterét. Ezen tényezők ismerete és elemzése nélkül nehezen képzelhető el az intézmények működés, annak tervezése, a stratégia alkotás, a fejlesztési irányok meghatározása, vagy a marketing tevékenység szervezése.

Didaktikai szempontból a környezetet két nagy egységre oszthatjuk:

- materiális környezet: a nevelési-oktatási intézményt körülvevő kézzel fogható, az ember által maga formált és alkotott, vagy a természet által kialakított anyagi világ,
- immateriális környezet: azok a tényezők, amelyeknek ugyan nincs fizikai megjelenése, ugyanakkor a közoktatási intézménnyel kölcsönhatásban állnak, jelentős kölcsönhatást gyakorol egymásra.

Az immateriális környezet tényezői:

- gazdasági környezet
- társadalmi környezet
- jogi környezet
- partneri környezet

³ KAPA Máttyás dr. (2012): A köznevelési intézmény és környezete I. – BME APPI

Dolgozatomban a környezeti tényezők közül azokat fogom vizsgálni, melyeknek alakulása leginkább befolyásolja a közoktatás és ezen belül a szakképzés helyzetét, úgy, hogy keresem a közöttük lévő összefüggéseket.

3.1. A gazdasági környezet és hatása az oktatásra

A nevelési-oktatási intézmény működése szempontjából is lényeges, meghatározó tényező a makrogazdasági és a mikrogazdasági környezet. A gazdasági környezet alakulása befolyásolja a közoktatásban zajló folyamatokat.⁴

A közoktatás működtetésére és fejlesztésére fordítható erőforrások nagyságát többek között befolyásolja:

- a gazdasági növekedés üteme,
- a megtermelt javak elosztásáról hozott döntések,
- az államháztartás egyensúlyának zavarai
- a közsféra egészét, ezen belül az oktatást is érintő megszorító intézkedések.

A nemzetgazdaság alapintézményei, a nemzetgazdaság szintjén jelentkező fejlemények, tendenciák jelentősen érintik, befolyásolják az állami ellátórendszer egységeinek, így a nevelési- oktatási intézményeknek a működését is.

A nemzetgazdaság teljesítménye alapvetően befolyásolja a közfeladatokra (pl. köznevelés - közoktatás) elvonható és újra elosztható források mértékét.

A közoktatás működtetésére és fejlesztésére fordítható erőforrások nagyságát többek között befolyásolja:

- a gazdasági növekedés üteme,
- a megtermelt javak elosztásáról hozott döntések,
- az államháztartás egyensúlyának zavarai
- a közsféra egészét, ezen belül az oktatást is érintő megszorító intézkedések.

3.1.1. A nemzeti össztermék (GDP)

A bruttó hazai termék az ágazatok vagy szektorok által előállított, alapáron értékelt bruttó hozzáadott értékek összege és az ágazatokra vagy szektorokra fel nem osztható termékadók és -támogatások egyenlege, levonva a pénzközvetítés ágazatokra és szektorokra fel nem osztott szolgáltatási díját.

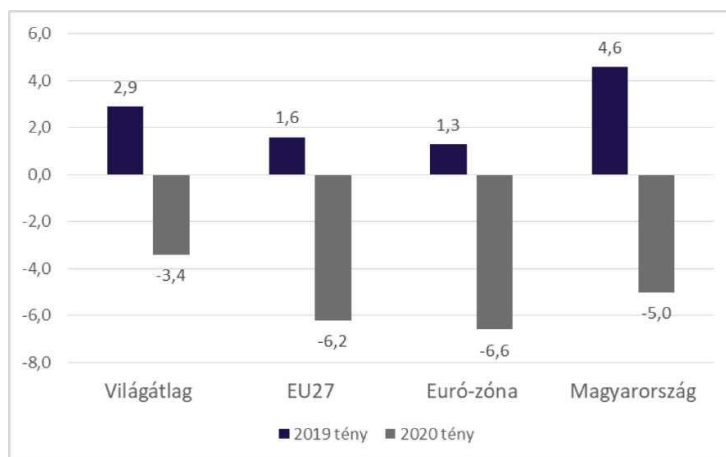
A gazdaság állapotának egyik legfontosabb mérőszáma a GDP mértéke és növekedési üteme, mely a társadalmi jólét elérésének eszközeként jelenhet meg, fontos indikátora lehet a gazdaság fejlettségének, azonban csak egy eleme a társadalmi és gazdasági jólétnek.

A több hullámú COVID járvány nagymértékben megváltoztatta az ország gazdasági növekedését, de az általa okozott recesszió után Magyarország gazdasága nem várt mértékben kezdett helyre jönni.

Sajnos a járványhelyzetből való kilábalás pozitív következményeit átértékelte az orosz-ukrán háború kitörése, mely előre meg nem jósolható mértékben, de biztosan kedvezőtlenül érinteni az államháztartást.

⁴ Lannert Judit – Schmidt Andrea: 1. Az oktatás társadalmi és gazdasági környezete
<https://ofi.oh.gov.hu/1-az-oktatas-tarsadalmi-es-gazdasagi-kornyezete-1>

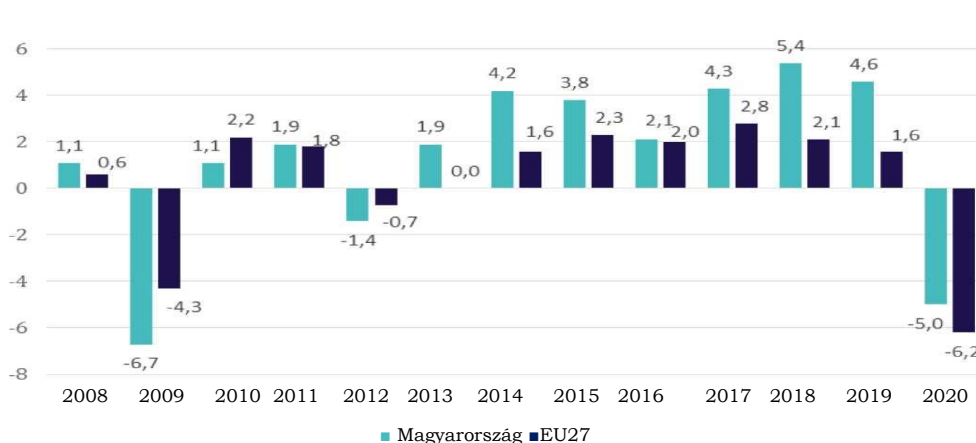
A 2008-as gazdasági válságot követően Magyarország esetében nagyobb mértékű volt a visszaesés a GDP volumenében, mint az uniós országok átlagában. Az ország 2020-ban elkerülte a 2008-as válságot követően megélt, közel 7%-os recessziót, és az előző évihez képest kedvezőbb - mindössze 5,0%-os - visszaeséssel alacsonyabb volt az EU27 tagállam átlagának visszaesésénél és minden hazai, nemzetközi szervezet várakozásánál.

2. ábra: A reál GDP éves változása: Világátlag, EU27 tagállam, Euró-zóna, Magyarország (%)

Forrás: Eurostat *NAMA_10_GDP, NAMA_10_PC* alapján ÁSZ szerkesztés

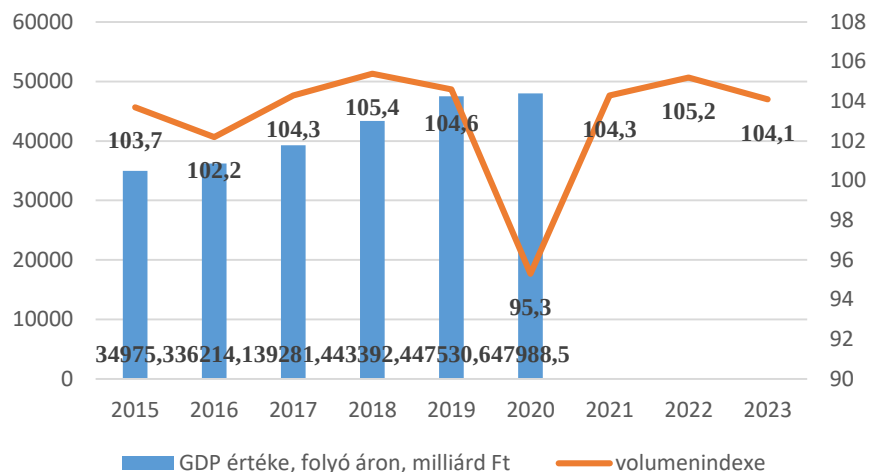
A hazai és a nemzetközi szervezetek a világgazdaságban 2021-re 5-6% közötti teljesítményjavulást, míg 2022-re mérsékeltebb, 3,3-4,4% közötti GDP növekedést prognosztizálnak. Az EU27 és az Euró-zóna átlaga esetében a 2021-2022-re jelzett GDP növekedés hasonló, 3,8% mértékű.

3. ábra: A reál GDP volumen változása az előző évihez képest Magyarország, EU27 (%) (2008-2020)

Forrás: Eurostat *NAMA_10_GDP* alapján ÁSZ szerkesztés

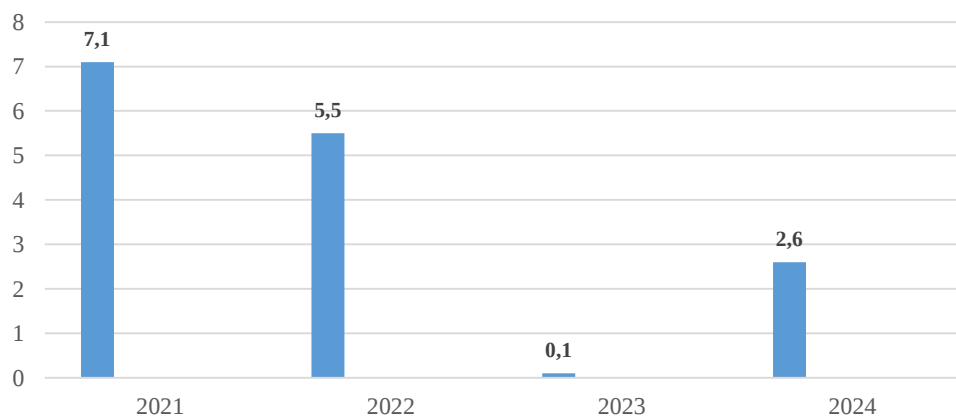
Magyarország esetében a nemzetközi pénzügyi szervezetek által 2022-re jelzett 4,9-5,1%-os GDP növekedés viszont kedvezőbb az előző évi 4,0-4,9%-hoz képest, így a hazai GDP növekedés várhatóan 2022-ben is meghaladja az EU27 és az Euró-zóna átlagos GDP növekedésének mértékét.

4. ábra: A bruttó hazai termék (GDP) alakulása

Forrás: Saját szerkesztés - KSH STADAT - 21.1.1.1. A makrogazdaság főbb adatai; 21.2.1.2. A bruttó hazai termék (GDP) negyedéves volumenindexei adatok alapján

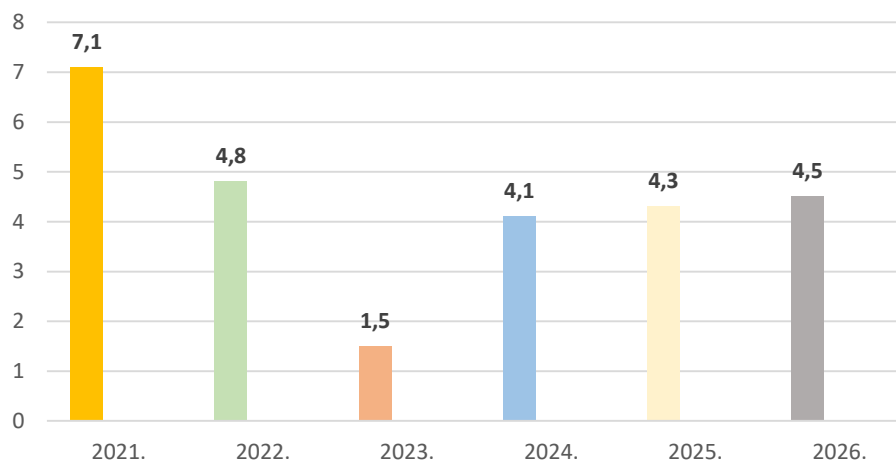
A magasabb infláció és az energiaárak, valamint a szigorúbb finanszírozási feltételek miatt a nemzetközi elemzések a gazdasági tevékenységet teljesítményének csökkenését prognosztizálják, így a reál-GDP növekedése a 2022-es 5,5%-ról 2023-ra 0,1%-ra lassul, 2024-ben pedig csak 2,6%-ra fog helyreállni.

5. ábra: Nemzetközi előrejelzés a GDP %-os változásáról

Forrás: Saját szerkesztés - https://economy-finance.ec.europa.eu/economic-surveillance-eu-economies/hungary/economic-forecast-hungary_en

A Pénzügyminisztérium 2022 decemberében kiadott makrogazdasági és költségvetési előrejelzése optimistább képet fest a GDP jövőbeli alakulásával kapcsolatban. A 2023. évi 1,5%-ra történő visszaesés után, 2024-re 4,3%, 2025-re 4,3% és 2026-ra 4,5% emelkedést irányoznak elő.

6. ábra: A GDP százalékos változás 2021-2026 között

Forrás: Saját szerkesztés - Makrogazdasági és költségvetési előrejelzés 2022-2026 - 2022.12.30.
<https://kormany.hu/dokumentumtar/makrogazdasagi-es-koltsegvetesi-elorejelzes-2022-2026>

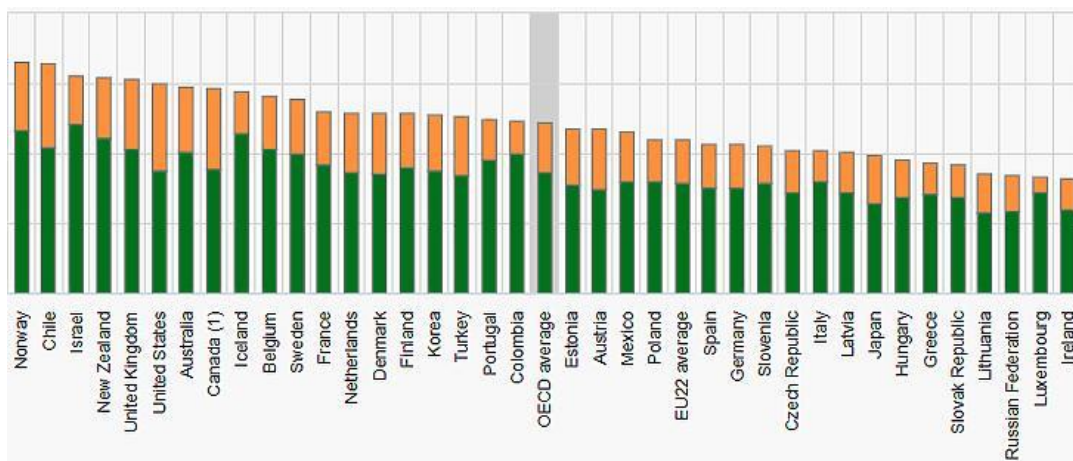
Érdeemes megvizsgálni, hogy a GDP kisebb törésekkel tarkított, azonban folyamatos növekedése mellett hogyan alakult az oktatásra fordított költségvetési kiadás.

Az oktatásra fordított közkiadások a GDP arányában 5 százalékról 4,7 százalékra csökkentek 2011 és 2021 között (az EU-átlag 4,9 százalékról 5 százalékra nőtt), az állami költségvetés teljes összegén belül 10,3 százalékról 9,2 százalékra csökkentek az oktatási kiadások 2021-re.⁵ Nemzetközi betekintést erre a területre az OECD (Gazdasági Együttműködési és Fejlesztési Szervezet Organisation for Economic Co-operation and Development) jelentésében megfogalmazott megállapításaiból szerezhetünk, melyek értelmében az elmúlt évtizedben - főleg 2012-2018. között - nemcsak hazánkban, hanem a kelet-európai régióban is az oktatás finanszírozási körülményei javultak, az egy diákra jutó oktatással kapcsolatos kiadások markánsan növekedtek, igaz ez a pozitív tendencia a költségvetés bővülése mellett a tanulók csökkenő számának is köszönhető.

Az OECD 2021. évi jelentésének megállapításai:

- 2018-ban (világjárvány előtt) az általános és középfokú oktatásra fordított összes állami kiadás elérte a bruttó hazai termék (GDP) 2,6 százalékát, ami alacsonyabb volt, mint az OECD 3,2 százalékos átlaga,
- a felsőfokú oktatási intézményekre fordított közkiadások egy nappali tagozatos hallgatóra vetítve kevesebb az OECD átlagnál,
- Magyarország diákonként kevesebbet költött az oktatásra, mint az OECD átlaga,
- az OECD-országok diákjaira fordított kiadások az állami oktatási intézményekben magasabbak, mint a magánintézményekben,
- Magyarország azon tíz OECD-ország közé tartozott, amelyek a GDP legalacsonyabb arányát (3,8%) költötte oktatási tanulmányokra, ami 1 százalékponttal alacsonyabb az OECD átlagnál,
- Magyarország az oktatás minden szintjére alacsonyabb GDP-részesedést szentelt, mint az OECD átlag.

⁵ 24.HU – Farkas György: Elégtelent kapott az orbáni oktatásügy az EU-tól 2022.11.25
<https://24.hu/kozelet/2022/11/25/eu-oktatas-tanarok-kormany-elegtelen/>

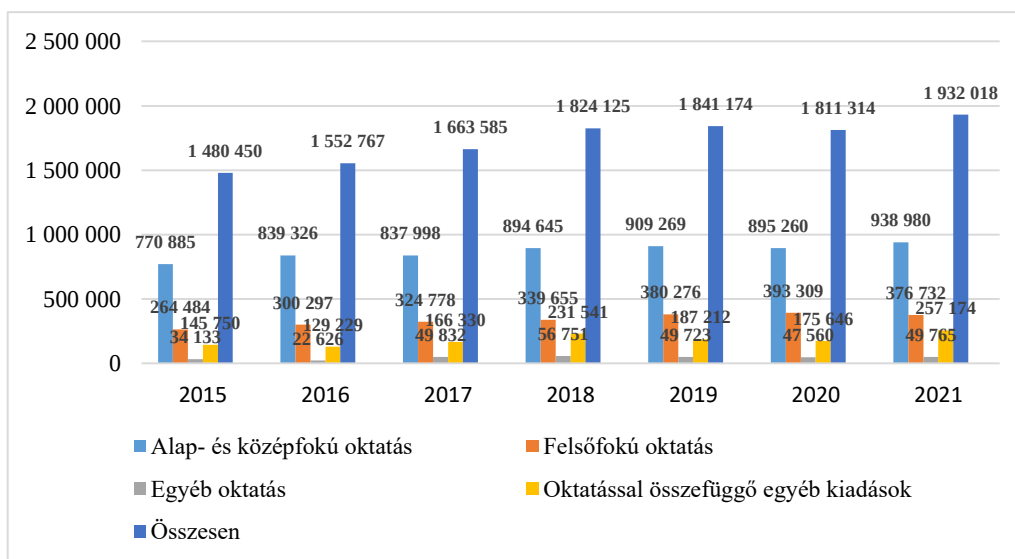

7. ábra: A GDP-ből oktatásra szánt összegek országonként.

(Zöld színnel a GDP, narancssárga színnel az oktatásra szánt összeg százalékban.)

Fotó: OECD - <https://kecsup.hu/2021/10/magyarorszag-az-oktatas-minden-szintjere-kevesebbet-szentelt-mint-az-oecd-atlag/>

A hazai statisztikai adatok tükrében szintén disszonancia mutatkozik az értékbeli és a százalékos változások között. Igaz, hogy forintértékben folyamatos növekedés figyelhető meg, azonban az oktatásra fordított kiadások az előző időszakokhoz viszonyított százalékos értékei ellenkező irányú tendenciát mutatnak.

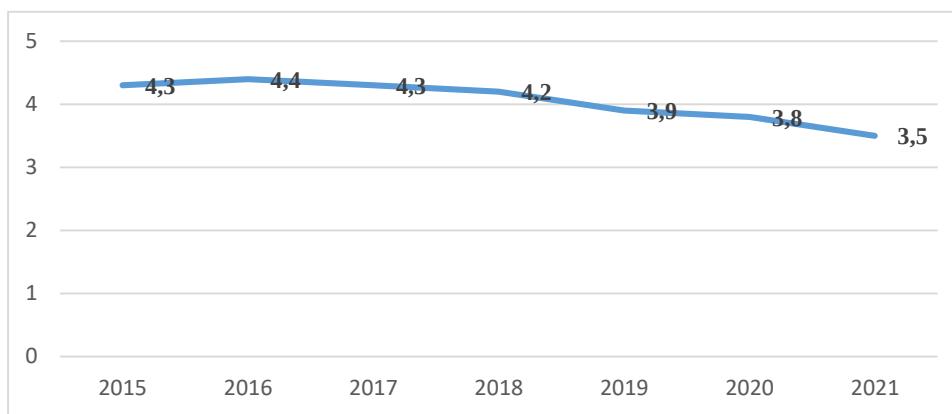

8. ábra: A költségvetési intézmények oktatási kiadásai (folyó áron, millió forint)

Forrás: Saját szerkesztés - KSH - Az állami, önkormányzati intézmények költségvetési beszámolóí.

Míg az EU-ban kis mértékben növekedett az oktatásra fordított közkiadások a GDP százalékában, hazánkban 4,3 százalékról 3,5 százalékra csökkentek 2015 és 2021 között.⁶

⁶ 24.HU – Farkas György: Elégtelen kapott az orbáni oktatásügy az EU-tól 2022.11.25
<https://24.hu/kozelet/2022/11/25/eu-oktatas-tanarok-kormany-elegtelen/>

9. ábra: A költségvetési intézmények oktatási kiadásai a GDP százalékában

Forrás: KSH - Az állami, önkormányzati intézmények költségvetési beszámolóí. - Saját feldolgozás

3.1.2. A költségvetési hiány

Az állami költségvetés eredményét az állam összes bevételeinek és kiadásának különbözete adja. Amennyiben az állam nem képes elegendő mennyiségű pénzt előteremteni kiadásai fedezésére, államháztartási - költségvetési hiány keletkezik.⁷

Más megközelítésből úgy is meg lehet fogalmazni, hogy az állam valamilyen oknál fogva többet költ, mint amennyi bevétellel rendelkezik egy adott időszakban. A költségvetési hiány eredményeként az államnak adósságot kell elviselnie.

A költségvetési hiány nem csupán egy egyszerű mutatószám nem csak az állam túlköltekezésének pontos mutatója, hanem arra is utal, hogy a vizsgált országnak mennyit kell hitelekkel fedezni a bevételekhez képest, valamint előrejelzi az államadósság jövőbeli alakulását is.

A költségvetési hiány „elfogadható” mértékének meghatározásánál iránymutató a 3% maastrichti határ.

A koronavírus miatti megszorítások, az Orosz - Ukrán háború és a hozzá kapcsolódó szankciók hatása, a kialakult energiaválság megváltoztatták a hazánkban a költségvetési folyamatokat, a költségvetési bevételek és kiadások alakulását.⁸

A 2022. év eredeti 3252 milliárd forint hiányelőirányzatot a többszöri módosítás ellenére - szeptemberi EDP nyilatkozatban 4350 milliárd, decemberi makrogazdasági prognózis 4652 milliárd - 50,8%-kal meghaladta a tényleges 4753,4 milliárd forintos éves hiányt.

⁷ Elemzőközpont - <https://elemzeskozpont.hu/allamadossag>

⁸ növekedés.hu - Mekkora lehet a költségvetési hiány és az államadósság 2023-ban? Elemzések 2023. január 15. <https://novekedes.hu/elemezsek/mekkora-lehet-a-koltsegvetesi-hiany-es-az-allamadossag-2023-ban>

10. ábra: Az éven belüli halmozódó államháztartás-egyenleg alakulása
(pénzforgalmi szemlélet, milliárd forint)

Forrás: PM, Portfólió

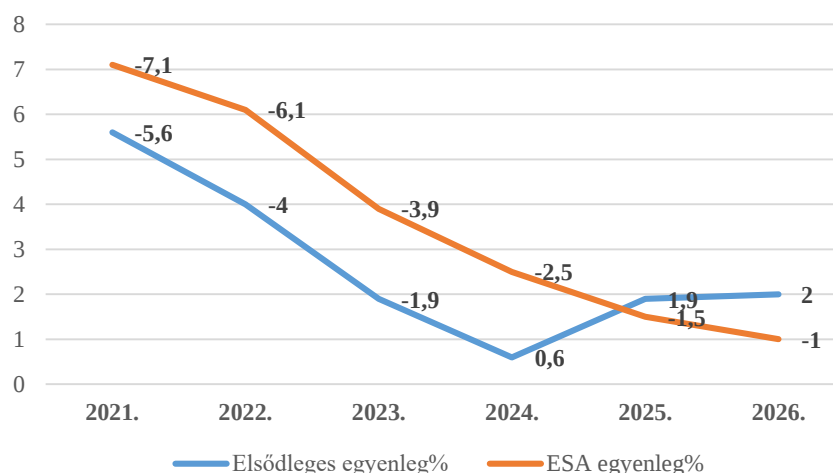
A költségvetési hiány tekintetében rosszul indult a 2023. év a Pénzügyminisztérium februári gyorstájékoztatása szerint. Elsősorban a lakástámogatásokkal, a nyugellátásokkal a gyógyító-megelőző ellátásokkal kapcsolatosan megemelkedett kiadások miatt fordult negatívra a korábbi néhány év pozitív költségvetési eredménye.

11. ábra: Az államháztartás egyenlege a januári hónapokban
(milliárd forint, pénzforgalmi szemlélet, önkormányzatok nélkül)

Forrás: PM, Portfólió

Az elkövetkezendő években a költségvetési hiányt is leszorítaná a kormányzat. A 2023-as évre a hiánycélt a korábbi 3,5% módosítása után 3,9 százalékban, majd fokozatosan csökkenő tendenciát előirányozva 2024-re 2,5%-ban, 2025-re 1,5%-ban, 2026-ra pedig már csak 1%-ban határozza meg uniós módszertan szerinti hiánycélt.

12. ábra: A kormányzati szektor elsődleges és ESA⁹ egyenlegének alakulása a GDP %-ában
2021-2026.

Forrás: Saját szerkesztés - Makrogazdasági és költségvetési előrejelzés 2022-2026 - 2022.12.30.

<https://kormany.hu/dokumentumtar/makrogazdasagi-es-koltsegvetes-elorejelzes-2022-2026>

A megalapozott vagy csak optimistának tűnő költségvetési elképzelések, a GDP arányos költségvetési hiány előbb említett mértékeinek megvalósítása csak az azt meghatározó, tervezett gazdasági mutatók - 4,1% gazdasági növekedés, 5,2% infláció - teljesülése esetén lehetséges.

A háromszor is módosított 2023-as költségvetésben a kormányzat, a kiadási oldala 35%-os növekedést tervez a 2022-es évihez képest, melynek fedezetét a költségvetési hiány csökkentése mellett a rendkívüli adóbevételekből biztosítaná.¹⁰

Az első látásra megszorító költségvetési előirányzatot elsősor nem a kiadások csökkentése jellemez, mivel az állami működés 27%-kal növekedhet.

Néhány ágazatokkal szemben már nem ilyen bőkezű a kormányzat a kiadásoknál, az egészségügynél 9%, az alapfokú oktatásnál csak 16% a növekmény. Az oktatást érintő egyéb területein kedvezőbb a változás, a középfokú oktatásban 40%-os, a felsőoktatásban 28%-os.

3.1.3. Államadósság

Az államadósság a kormányzati hierarchia szintjein képződő tartozásokból, valamint a hiteladósságokból, hitelátvállalásokból tevődik össze.

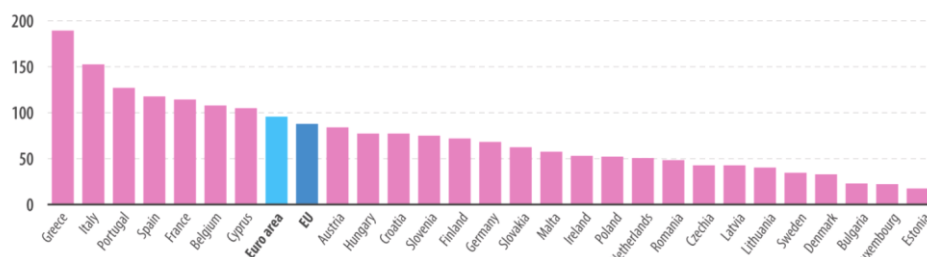
Az állami túlköltekezés következtében kialakult államadósság a globális kamatkörnyezet, a kockázatvállalási hajlandóság és a visszafizetési kockázat által befolyásolt kamatozás mellett kibocsátott állampapírokkal van finanszírozva, melyeket az Államadósság Kezelő Központ bocsát ki.

⁹ Az Európai Számlák Rendszere (ESA) az Európai Unió tagjai által használt nemzeti számlák és regionális számlák rendszere.

¹⁰ Népszava - Az egészségügy és az alapfokú oktatás az Orbán-kormány pótköltségvetésének vesztese - Papp Zsolt 2023.01.20
https://nepszava.hu/3182491_koltsegvetes-orban-kormany-egeszsegugy-oktatas

A visszafizetési kockázat mértékére a költségvetési hiány, a GDP arányos államadósság és az adók mértékének mutatóiból lehet következtetni, melyek egyértelműen utalnak az állami gazdálkodás milyenségére.

Az euróövezetben 95,6 százalékon állt az *államadósság* GDP-hez viszonyított átlaga, az Európai Unióban pedig 87,8 százalékos a mutató - Az Eurostat 2022. július 21-ei adatai alapján euróövezetben 95,6, Európai Unióban pedig 87,8 százalékon állt az *államadósság* GDP-hez viszonyított átlaga, míg Magyarország a 77,3 százalékos mutatójával a középmezőnyben, az uniós átlag alatt helyezkedett el.

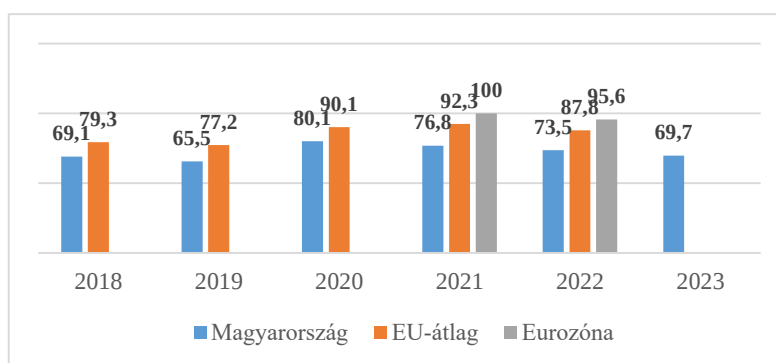
13. ábra: Államadósság 2022 első negyedévének végén tagállamonként

Forrás: eurostat

<https://novekedes.hu/hirek/nezze-meg-hol-all-magyarorszag-az-unios-allamadossag-listan>

Magyarország a GDP arányos államadósság mérséklésében 2019-ig látványos eredményeket ért el, ugyanakkor a járvány, a háborús helyzet és az azokra adott költségvetési válaszok világszerte, így Magyarországon is növelték a hiányt, ezen keresztül az államadósságot.

A negatív hatások visszafogták a korábbi évek szilárd beruházás- és fogyasztásbővülését, annak ellenére, hogy a kormányzati fogyasztás és az állami beruházások felfelé húzták a gazdasági teljesítményt. A gazdasági leállások miatti termelésviszacsés ellentételezésére világszerte költségekkel reagáltak a kormányok. Így tett a magyar kormány is, amelynek következtében 2020-ban átlépte az államadósság GDP-arányos szintje a lélektani 80%-os szintet.

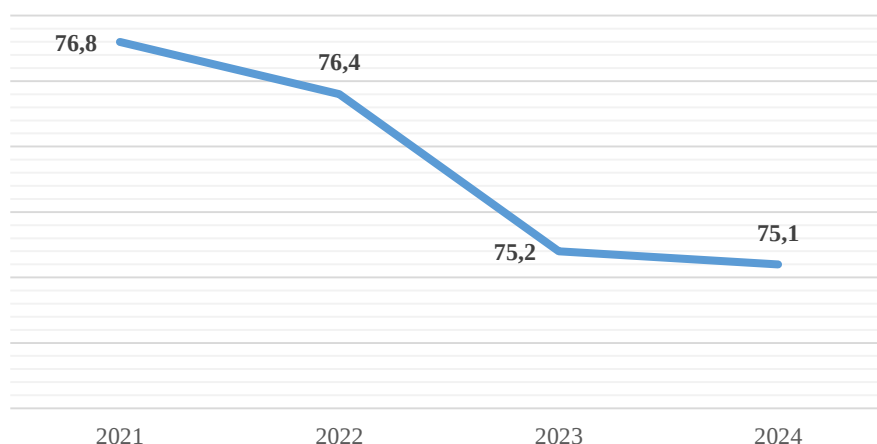
14. ábra: A kormányzati szektor adóssága a GDP százalékában az EDP szerint¹¹

Forrás: KSH - Jelentés a kormányzati szektor egyenlegéről és adósságáról (2022. évi II. EDP-jelentés)

<https://www.ksh.hu/s/kiadvanyok/jelentes-a-kormanyzati-szektor-egyenlegerol-es-adossagarol-2022-evi-ii-edp-jelentes/index.html>

¹¹ Az adatokat a KSH a túlzothiany-eljárásról (*Excessive Deficit Procedure – EDP*) szóló jogszabály alapján, a nemzeti számlák európai rendszerében (ESA 2010) foglalt módszertani előírásoknak megfelelően jelentette az EU statisztikai hivatalának, az Eurostatnak.

Bár a tervezett költségvetési hiány még nagyon messze van a maastrichti célértéktől, sőt jóval meghaladja azt, de nemzetközi előrejelzések - igaz kisebb mértékű - is az államadósság csökkenését vetítik előre, valamint a hazai adósság az EU átlaga alatt maradhat.

15. ábra: Bruttó államadósság (GDP%)

Forrás: Saját szerkesztés: European Commission - Gazdasági előrejelzése Magyarországra
https://economy-finance.ec.europa.eu/economic-surveillance-eu-economies/hungary/economic-forecast-hungary_en

Ehhez együttesen a gazdaság erős növekedésére és a hiánycélok fegyelmezett követésére, 2023-tól konzervatívabb költségvetési politikára, a korábbi indokolatlan mértékű és hiánynövelő intézkedések visszafogására lenne szükség, valamint további lépéseket kellene tenni annak érdekében, hogy a költségvetési folyamatok fenntarthatósága javuljon és az adósságráta csökkentése felgyorsuljon.

Függetlenül attól, hogy a gazdasági mutatók változásának előrejelzései javulást prognosztizálnak, az államadósság csökken, fizetési mérleg javul, a Fitch Ratings 2023. január 20-dikái megerősítéssel¹² Magyarország hosszú távú kibocsátó alapértelmezett minősítését stabil besorolásról negatívra változtatta.¹³ A változtatás ellenére hazánk továbbra is befektetésre ajánlott kategóriában maradt.

A befektetésre nem ajánlott, spekulatív kategória előtti alsóközép (BBB-) besorolás elsődleges okai:

- folyamatos bizonytalanság az uniós forrásokkal kapcsolatban
- a folyó fizetési mérleg jelenlegi, még rendkívül magas hiánya
- a BBB minősítésű országok 55%-os mediánértékéhez viszonyított magas GDP-arányos államadósság
- a fogyasztói áremelkedés, a magas inflációs nyomás a gazdaságban
- a gazdaság még 2023-ban várható gyenge növekedése

¹² Fitch Ratings: hitelminősítések és elemzések a pénzügyi piacokon
<https://www.fitchratings.com/entity/hungary-80442233>

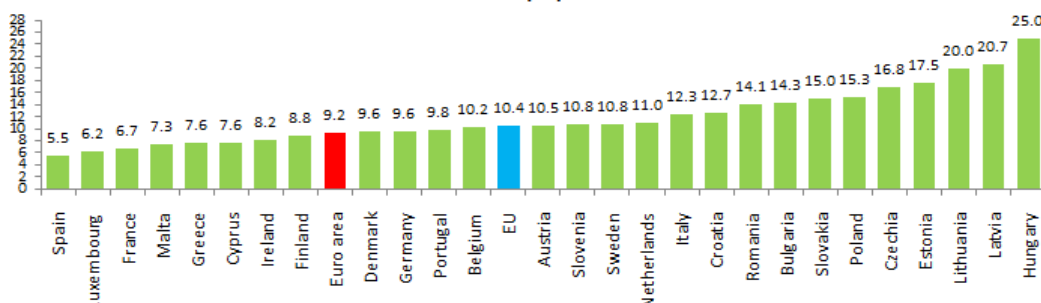
¹³ Világgazdaság - Itt van az idei első ítélet: megerősítette Magyarország adósbesorolását a Fitch Ratings 2023.01.20 | Szerző: Járdi Roland
<https://www.vg.hu/vilaggazdasag-magyar-gazdasag/2023/01/itt-van-az-idei-első-itelet-megerositette-magyarorszag-adosbesorolasat-a-fitch-ratings>

- a háztartások fogyasztásának visszaesése csökkenő reálbérek és az alacsony fogyasztói hangulat miatt
- a beruházások növekedésének lassulása

3.1.4. Infláció

Az áruk és szolgáltatások árainak szüntelen változása, emelkedése vagy csökkenése egy piacgazdaságban természetes. Abban az esetben viszont, ha több áru és szolgáltatás ára párhuzamosan és tartósan növekszik, ha kevesebbet tudunk vásárolni az adott a jövedelmünkből, mint korábban, akkor inflációról beszélünk. Leegyszerűsítve tehát az infláció a fizetőeszközünk vásárlóértékének csökkenését jelenti.

Az átlagos áremelkedés meghatározásánál különböző súllyal esnek latba az eltérő mennyiségben vásárolt javak árváltozásai, valamint az egyes társadalmi csoportok fogyasztási szokásai, a fogyasztói kosaruk összetétele is.

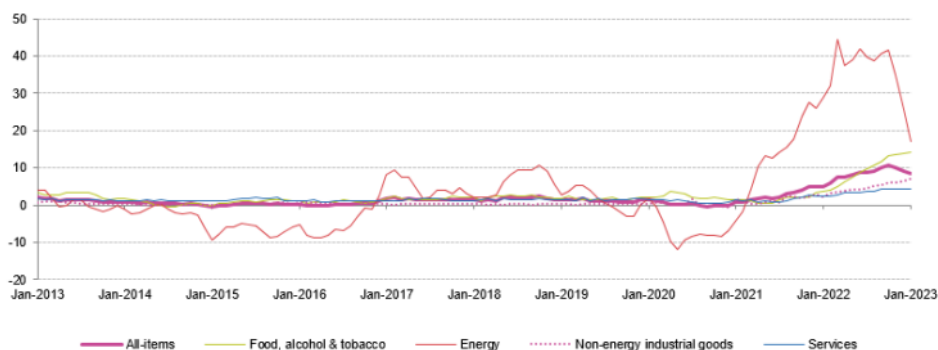
16. ábra: Éves inflációs ráták (%) 2022 decemberében

Forrás: Eurostat - HICP-vel mért inflációs ráták (%)

<https://ec.europa.eu/2-18012023-AP-EN.pdf>

Az Európai Unió országaiban, az euroövezetben az országok adatainak összehasonlíthatóságát lehetővé tevő, úgynevezett harmonizált fogyasztóiár-indexszel (Harmonised Index of Consumer Prices - HICP) mérik az árváltozást.

Hazánk, 2022 decemberében az infláció szempontjából a 25%-kal az első helyen állt. Ez a pozíció sajnos nem változott 2023 januárjában mért 25,7%-os mértékű inflációs mutatóval.¹⁴

17. ábra: Az euróövezet éves inflációja 2023 januárjában

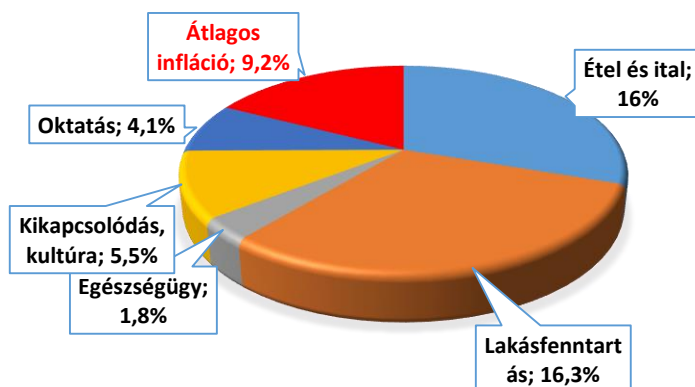
Forrás: Eurostat (online data code: prc_hicp_manr)

https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=Inflation_in_the_euro_area

¹⁴ <https://bankmonitor.hu/inflacio/>

A 2022. év novemberi adatokhoz képest javulás mutatkozott, mivel az euróövezetben 0,9%-kal, az Európai Unióban pedig 0,7%-kal csökkent az inflációs ráta.

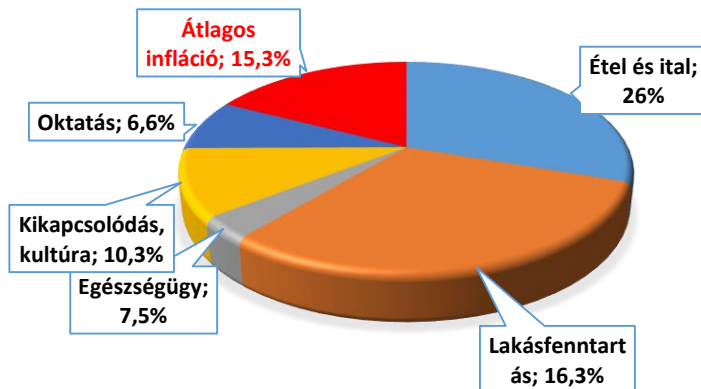
Az előrejelzések szerint az euróövezet éves inflációja 2023 januárjában várhatóan 8,5 százalék lesz a 2022 decemberi 9,2 százalékhoz képest.

18. ábra: Harmonizált fogyasztói árindex (HICP) az euróövezetben fogyasztási főcsoportok szerint
2022. december

Forrás: Saját szerkesztés - Európai Központi Bank

https://portal.dataviz.ecb.europa.eu/views/HICP_dashboard_ETS_16049391112180/InflationDashboard?:showAppBanner=false&:display_count=n&:showVizHome=n&:origin=viz_share_link&:isGuestRedirectFromVizportal=y&:embed=y

19. ábra: A fogyasztói árindex 2022. december között az előző év %-ában

Forrás: Saját szerkesztés - KSH

A korábban említett fogyasztói kosarak összetételéhez tartozó javak árainak változása az infláció hatása szempontjából realisabb képet mutat az egyes társadalmi csoportok érintettségével kapcsolatban.

A mindennapi megélhetés, az egzisztenciális körülmények mellett nagyon fontos az oktatáshoz, a kultúrához való hozzáférhetőség anyagi háttérének biztosítása is, főleg a pedagógusi pályán.

Az euróövezet éves inflációs rátájához a legnagyobb mértékben az élelmiszer, az alkohol és a dohányáru járult hozzá (+2,88 százalékpont), ezt követték az energia (+2,79 százalékpont), a szolgáltatások (+1,83 százalékpont) és a nem energiaipari termékek. (+1,70 százalékpont).¹⁵ Tízéves időtávot vizsgálva évenként változó, de emelkedő tendenciát lehet kimutatni az infláció szempontjából a bázisidőszaknak tekintett 2012. évhez és az előző évhez történő viszonyítás szempontjából is.

1. táblázat

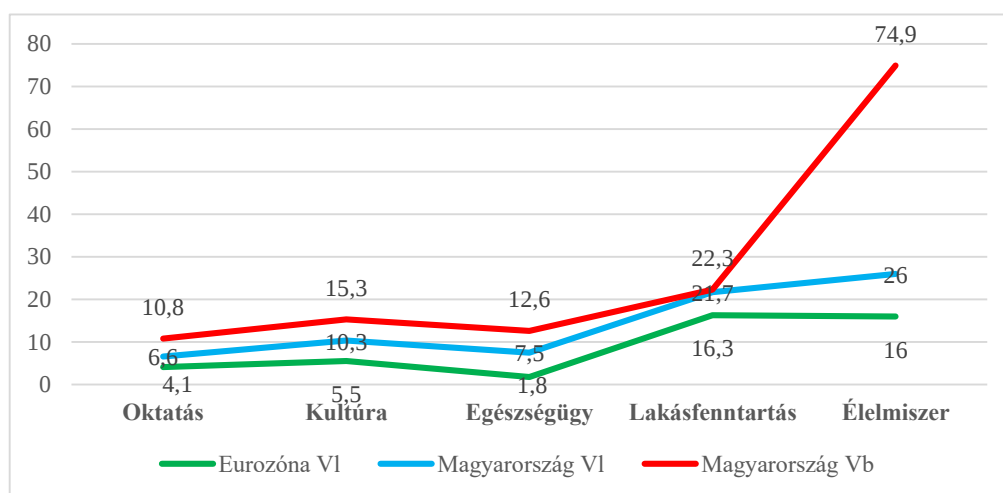
Időszak	Élelmiszer		Ruházat és lábbeli		Háztartási energia		Egészségügy		Oktatás		Szabadidő és kultúra		Összesen	
	Vlanc	Vbázis	Vlanc	Vbázis	Vlanc	Vbázis	Vlanc	Vbázis	Vlanc	Vbázis	Vlanc	Vbázis	Vlanc	Vbázis
2012	105,9	100,0	102,6	100,0	106,2	100,0	103,5	100,0	101,8	100,0	101,7	100,0	105,7	100,0
2013	102,8	108,9	99,6	102,2	91,5	97,2	103,3	106,9	103,0	104,9	100,7	102,4	101,7	107,5
2014	99,6	108,4	99,3	98,9	88,3	80,8	103,5	106,9	103,6	106,7	100,3	101,0	100,0	101,7
2015	100,9	109,4	100,0	99,3	97,1	85,7	104,3	108,0	101,1	104,7	101,0	101,3	100,1	100,1
2016	100,7	110,2	100,4	100,4	99,9	97,0	102,2	106,6	100,3	101,4	101,7	102,7	100,5	100,6
2017	102,8	113,3	100,5	100,9	100,8	100,7	103,5	105,8	101,8	102,1	101,5	103,2	102,4	102,9
2018	104,2	118,0	100,5	101,0	101,4	102,2	103,2	106,8	102,3	104,1	100,6	102,1	102,9	105,4
2019	105,4	124,4	101,0	101,5	101,0	102,4	103,8	107,1	103,3	105,7	101,8	102,4	103,4	106,4
2020	107,2	133,3	100,0	101,0	100,3	101,3	103,9	107,8	103,7	107,1	101,4	103,2	103,4	106,9
2021	104,1	138,8	100,2	100,2	100,5	100,8	104,7	108,8	103,9	107,7	102,4	103,8	105,2	108,8
2022	126,0	174,9	105,5	105,7	121,7	122,3	107,5	112,6	106,6	110,8	110,3	112,9	115,3	121,3

1. táblázat: A fogyasztói árindex változása 2012-2022 között

Forrás: Saját szerkesztés - KSH

1.1.1.2. A fogyasztóiár-index fogyasztási főcsoportok szerint és a nyugdíjas fogyasztóiár

1.1.1.3. Harmonizált fogyasztóiár-index az egyéni fogyasztás rendeltetés szerinti osztályozása (COICOP)

20. ábra: A hazai és az euróövezet fogyasztói árindexének változása 2018-2022 között

Forrás: Saját szerkesztés - 1. táblázat adatai

¹⁵ <https://ec.europa.eu/eurostat/documents/2995521/15701156/2-16122022-AP-EN.pdf/4eaa941a-8c7d-af89-37da-f29f1167c24c>

139/2022 - 16 December 2022

<https://ec.europa.eu/eurostat/documents/2995521/15725179/2-18012023-AP-EN.pdf/e301db8f-984c-27e2-1245-199a89f37bca>

10/2023 - 18 Január 2023

Az eurozónában Magyarország „vezető pozíciója” az árindex növekedésének területén sajnos megkérdőjelezhetetlen. A növekedés több év távlatában évről-évre nyomon követhető, az élelmiszer főcsoport esetében pedig az 2018. bázisévhez képes rendkívül (74,9%) kiemelkedő.

A 2023 januári kimutatások alapján néhány fogyasztási kategória kivételével az árak változása éves és havi szinten is növekedést mutatnak. A csökkenő vagy kiemelkedően növekvő tendencia a globális, világpiaci árak alakulásának és a hatósági árak (ársapka) eltörlésének tudható be.

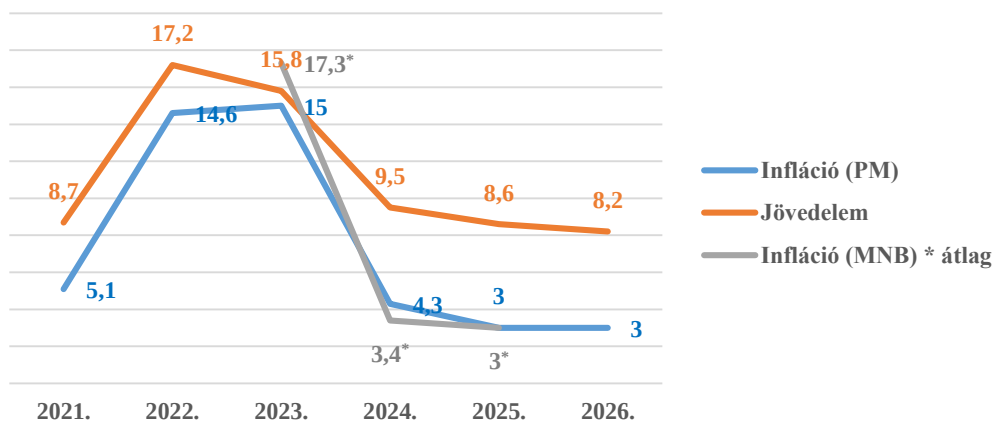
2. táblázat

Kategóriák	Az előző évhez képest (%)	Az előző hónaphoz képest (%)
Élelmiszer	44,00	2,40
Szeszes italok, dohányárak	15,50	3,00
Ruházati cikkek	8,90	-1,40
Tartós fogyasztási cikkek	13,50	1,00
Háztartási energia, fűtés	52,40	-2,00
Egyéb cikkek, üzemanyagok	26,30	4,30
Szolgáltatások	11,30	2,40

2. táblázat: Fogyasztói árak változása 2023 január

Forrás: Bankmonitor - Infláció 2023. <https://bankmonitor.hu/inflacio/>

A Magyar Nemzeti Bank 2022 decemberi inflációs jelentése, előrejelzése szerint 2023-ban egyre markánsabban fog jelentkezni a szigorú monetáris politika, a globális nyersanyagárak és a hazai fogyasztás csökkenésének ár leszorító hatása, melynek következtében az év második felében felgyorsul a hazai infláció csökkenése, sőt az év végére egyszámjegyűvé válhat.¹⁶

21. ábra: Az infláció és a nettó nominális átlagkereset százalékos változás 2021-2026 között (%)

Forrás: Saját szerkesztés - Makrogazdasági és költségvetési előrejelzés 2022-2026 - 2022.12.30.

<https://kormany.hu/dokumentumtar/makrogazdasagi-es-koltsegvetesi-elorejelzes-2022-2026>

2023-ra a 2022-es évinél is magasabb az éves inflációt irányzott elő a Pénzügyminisztérium (15%), és a Magyar Nemzeti Bank (15-19%) is.

¹⁶ MNB – Inflációs jelentés 2022. december 15. - <https://www.mnb.hu/letoltes/hun-ir-digitalis-16>

A 2022. év novemberének 22,5%-os, decemberének 24,5%-os átlaginflációs mutatóival Magyarország negatív rekordot állított fel Európában. Igazán lassuló pályára 2024-től állhat az infláció, azonban ez csak a mutató csökkenését jelenti, és automatikusan nem jár együtt az árak csökkenésével, hanem csak azok lassuló ütemű növekedésével.

A vásárlóerő szempontjából kedvező hatást jelenthet az árszínvonal csökkenés valószínűleg nem fog érvényesülni, mivel a 16%-os bruttó minimálbér és a 14%-os garantált bérminimum emelkedést is magába foglaló, várható 15,8 százalékos bruttó béremelkedést az infláció „fel fogja emészteni”.

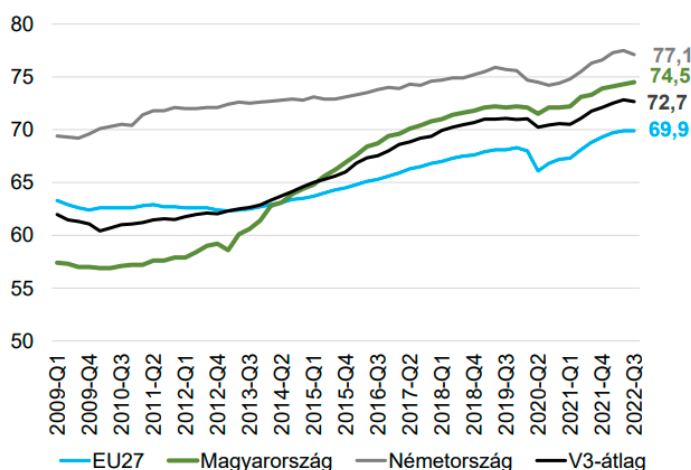
3.1.5. Foglalkoztatottság - munkanélküliség

A rendszerváltás óta Magyarországon a foglalkoztatás és a piaczgazdaság elkerülhetetlen velejárója a munkanélküliség gyökeres változásokon ment keresztül. A 1992. évi kétszámjegyűvé vált munkanélküliségi mutató, mely a 12%-nál is nagyobb mértékével 1993-ban érte el a tetőpontját, még 1996-ban is 10% fölött volt.¹⁷

Az első fellendülés ettől az évtől kezdődött és 2001-re a munkanélküliségi ráta 6%-ra csökkent, a közelmúltban pedig a 3-4%-os mérték szinte már munkaerőhiányt jelent. Természetesen közben voltak mélypontok, 2004 7-8%, a 2008. évi világválság hatására 9,7%, 2010 és az azt követő években 10,8-10,7%, a 4%-ot 2017-ben érte el.

A COVID-19 világjárvány csak rövid időre, de érdemileg nem változtatott a mutatón, mivel a komolyabb lezárások idején sem haladta meg 4,3%-ot.

A foglalkoztatás területén a 60%-os kiindulási adat 1996-ra 52%-ra csökkent, majd a 2010-ben bekövetkezett mélypont után gyorsuló növekedésnek indult és 2018-ra elérte az úgynevezett felső korlátot.

22. ábra: Foglalkoztatási ráta alakulása (15-64 éves korosztály)

Forrás: Makronóm Intézet, 2023

Mandiner - Rendkívül magas a foglalkoztatottság, alacsony a munkanélküliség Magyarországon
2023. február 4.

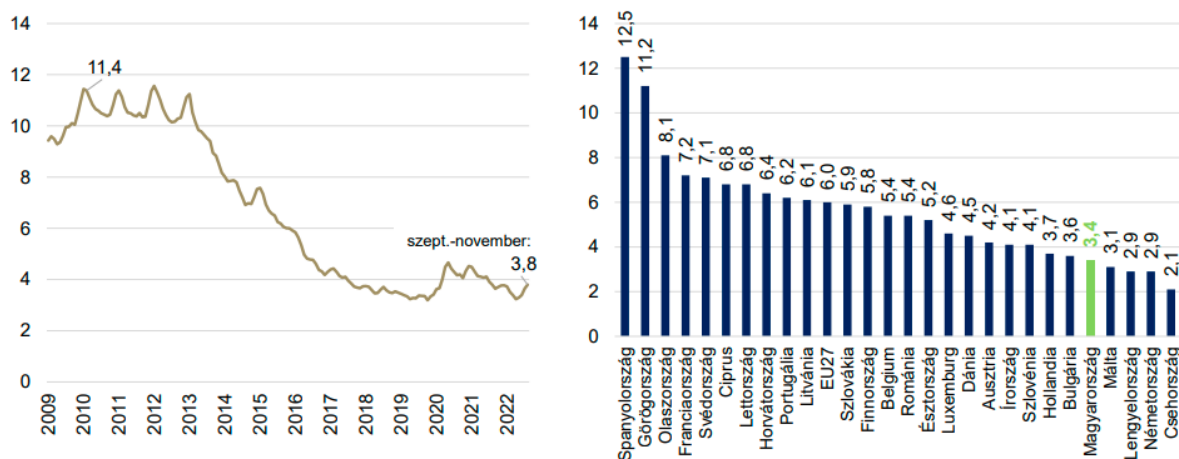
https://makronom.mandiner.hu/cikk/20230204_rendkivul_magas_foglalkoztatottsag_alacsony_munkanelkuliseg_magyarorszagon_gazdasagi_monitor

¹⁷ növekedés.hu – Fellegi Tamás. Munkanélküliség a rendszerváltás óta: az összeomlástól a munkaerőhiányig 2021.07.04.

<https://novekedes.hu/elemezsek/munkanelkuliseg-a-rendszervaltas-ota-az-osszeomlastol-a-munkaeroihianyig>

A magyar 74,5% mértékű foglalkoztatási ráta 2022. harmadik negyedévében megelőzte az EU-69,9%-os átlagát és elkezdett felzárkózni a németországi 77,1 %-os szinthez.

Az Európai Unióban elért 8. hely nagyon kiemelkedő teljesítménynek mondható a 2010. év azonos időszakának 25. helyéhez viszonyítva.

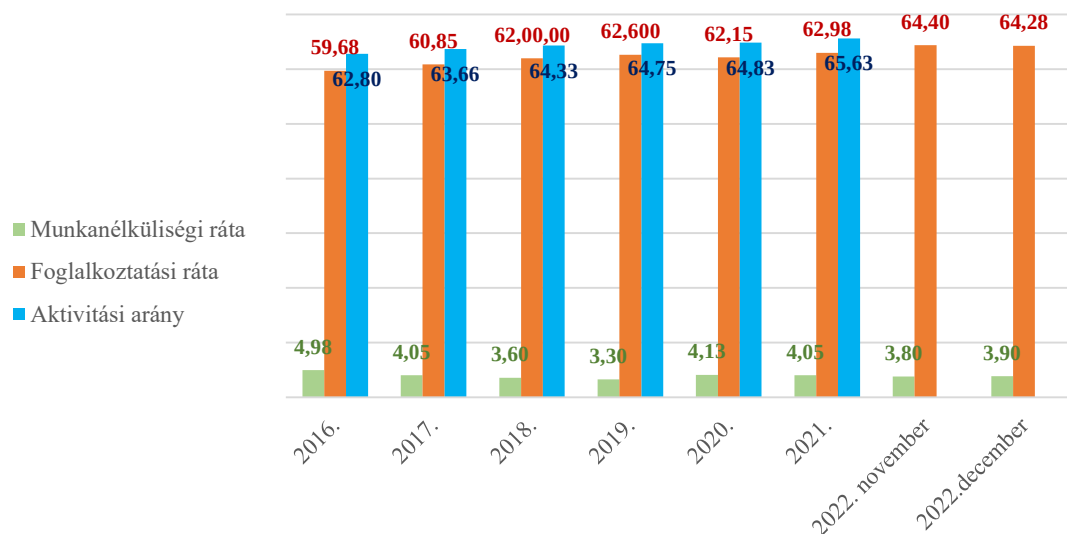
23. ábra: Munkanélküliségi ráta 2022. szeptember-november háromhavi átlag és október havi átlag (15-74 éves korosztály)

Forrás: Mandiner - KSH adatok alapján

Magyarország 2022 októberében az 5. legjobb, 3,2% munkanélküliségi rátával rendelkezett az Európai Unióban.

A gazdasági aktivitás és a foglalkoztatottság 2011 óta folyamatosan nőtt.

A járvány hatására a gazdasági visszaesés egyik legfontosabb következménye a munkaerő-kereslet csökkenése volt, különösen a korlátozásoknak leginkább kitett szolgáltatási ágazatokban. A foglalkoztatási ráta 62,15 százalékon maradt 2020-ban.

24. számú diagramm: Munkanélküliségi-, foglalkoztatási- és aktivitási ráta Magyarországon (2016-2022.) (15-74 éves korosztály)

Forrás: Saját szerkesztés – Eurostat, TRADINGECONOMICS
<https://hu.tradingeconomics.com/hungary/employment-rate>

Az első hullám alatt az aktivitási ráta csökkent, mivel sokan átmenetileg felhagytak a munkakereséssel, azonban ez a folyamat is megállt a 2020. év második félévében. Az aktivitási ráta mellett a foglalkoztatási ráta is csaknem a koronavírus-járvány előtti szintjére tért vissza az év végére.

A javuló foglalkoztatottsággal párhuzamosan 2016-2019 között a munkanélküliek száma is folyamatosan csökkent. A világjárvány megfékezése érdekében bekövetkező leállások nyomán azonban munkahelyek szűntek meg. A világjárvány második hulláma 2021. január hónapban éreztette jelentősen hatását, a 15-74 évesek körében a munkanélküliségi ráta 2021. január hónapban 5% volt, amely a 2020. decemberi értéknél közel 0,9%-kal magasabb volt, de decemberre pozitív irányba fordult, és 2022-re mindössze 0,5 százalékponttal állt magasabban a 2019-ei rátához képest.

A munkanélküliek 3 havi mozgóátlagja 2022 szeptemberében 3,8%-ra emelkedett, miközben a III. negyedéves átlag csak 3,6%-ra ugrott. Ezek továbbra is alacsonyabb értékek, mint amit az előző év azonos időszakában lehetett tapasztalni, azonban emelkedésnek jelent a tavasszal-nyáron tapasztalt 3,3-3,5%-os szintekhez képest.

A Központi Statisztikai Hivatal jelentése szerint a munkanélküliségi ráta, novemberi emelkedés után 3,9 százalékot mutatott 2022 decemberében.

Az adatokból a tavalyi év végéig ugyan csak enyhe romlás látszik, de okkal lehet gondolni, hogy a tényleges helyzet ennél kedvezőtlenebb, vagyis a mért adatok pozitív irányba torzítanak. A torzítás egyik oka, hogy az első és második korlátozás következtében sokan lehetnek olyanok, akik ugyan nem veszítették el a munkájukat, de csökkentett munkaórában vagy valójában egyáltalán nem dolgoztak.

Magyarország 2022. évi központi költségvetéséről szóló törvényjavaslat általános indokolása azzal számol, hogy a kilábalást követően a foglalkoztatás bővítésére lehet számítani, a gazdaság munkaerőigényének kielégítése válik hangsúlyossá. Ezt támasztják alá hazai munkaerő-közvetítő és-kölcsönző cégek tapasztalatai is, mely szerint a munkaerőpiacon megindult az új pozíciók megnyílása (marketing, értékesítés, gyógyszeripar, gyártás), a világjárvány hatására az IT terület és a különböző szolgáltató központok kerülhetnek előtérbe.

Sajátos munkaerő-piaci helyzetben van az közoktatás és a szakképzés. Jelen pillanatban, ha nem is az egyetlen, de biztosan az a terület, ahol a foglalkoztatás 100%, a munkanélküliség 0% és magas munkaerőhiányról beszélhetünk.

A közoktatási rendszer és a szakképzés számtalan területének átszervezése, átrendezése után még mindig nem fejeződött be, nem zárult le az átalakítás, mivel a pedagógusutánpótlás biztosításának kérdése megválaszolatlan maradt.

Statisztikai adatok bizonyítják, szakértői vélemények támasztják alá, hogy nagyon komoly beavatkozásra lesz szükség ahhoz, hogy elegendő pedagógus legyen a közoktatásban és a szakképzésben.

A pedagógushiány országon belüli területi megosztása változó, a legmagasabb Budapesten és Pest megyében tapasztalható de, vannak olyan megyék, ahol egyetlen betöltetlen tanári állás sincs.

A valós pedagógus-hiány nagyságát valamelyest az is árnyalhatja, hogy a fenntartók (tankerületek, szakképzési centrumok) az intézményekben szétosztják az „ellátatlan” órákat az

állományban lévő pedagógusok között annak ellenére, hogy ez a már a rendszerben lévő dolgozók terheltségét mindenképpen növeli.¹⁸

Akkora gyermeklétszám-csökkenés viszont nem várható a következő időszakban, ami a feszültségen enyhíteni tudna.

Az alábbi táblázatból látható, hogy a 2010/2011. tanévtől kezdve miként alakult a pedagógusok/oktatók létszáma az egyes intézménytípusokban, és egyértelműen látszik, hogy a pedagóguslétszám 2017 óta folyamatosan csökken, és az közoktatásért/szakképzésért felelős minisztériumok által közölt előzetes statisztikai adatok szerint a 2022/2023-as tanévben ez a tendencia nem fog megváltozni.

Az adatok egyértelműen mutatják az alkalmazotti átrendeződést a szakképző iskolák, a gimnáziumok és a technikumok között. A szakképzésben mutatkozó létszámcsökkenés a másik kettő iskolatípusban jelenik meg.

3. táblázat

Tanév	Óvoda	Általános iskola	Szakiskola, készség-fejlesztő iskola	Szakképző iskola	Gimnázium	Technikum, szakgimnázium	Összesen
2010/2011	30 359	73 565	1 518	9 314	18 292	19 829	170 091
2011/2012	30 396	72 501	1 538	9 035	18 186	19 119	167 856
2012/2013	30 449	72 048	1 537	8 910	17 851	18 983	166 760
2013/2014	30 873	73 906	1 582	8 547	17 680	18 619	168 213
2014/2015	31 234	75 704	1 583	8 124	17 884	18 613	169 696
2015/2016	31 484	77 120	1 543	7 446	17 937	18 671	171 091
2016/2017	31 462	77 633	1 583	7 382	18 260	18 066	171 704
2017/2018	31 476	77 093	1 492	6 124	18 259	18 394	170 130
2018/2019	31 313	76 461	1 564	6 111	18 564	17 535	169 293
2019/2020	31 054	75 428	1 558	5 946	18 513	16 863	167 306
2020/2021	30 957	75 157	1 534	4 793	18 574	15 314	164 438
2021/2022	30 750	74 481	1 560	5 454	18 627	16 702	165 787
2022/2023	30649	73675	1521	5302	18754	16845	147199

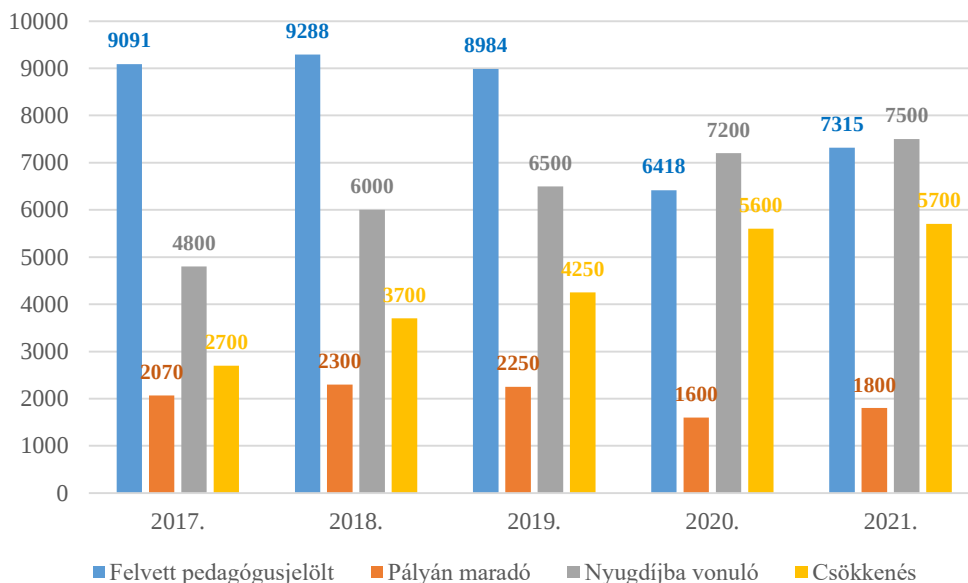
3. táblázat: A köznevelési és a szakképző intézményekben alkalmazott pedagógusok és oktatók feladatonként
 Forrás: Saját szerkesztés – KSH, Belügyminisztérium, Kulturális és Innovációs Minisztérium (KIR-STAT, SZIR-KRÉTA).

https://www.ksh.hu/stadat_files/okt/hu/okt0003.html, <https://www.ksh.hu/s/kiadvanyok/oktatasi-adatok-2022-2023-elozetes-adatok/index.html>

Szintén megfigyelhető az a folyamat, hogy a pedagógusképzésre felvett hallgatóknak csupán csak töredéke marad a pályán és egyre több 65. életévüket betöltő pedagógus, oktató esik ki az oktatásból. Ezt a létszámot növelheti még a nők 40 éves kedvezményes nyugdíjba vonulásának lehetősége, valamint az elmúlt időszakban jelentősen növekvő pályaelhagyók.

¹⁸ Totyik Tamás - Ha nem cselekszik azonnal, a kormánynak vállalnia kell a felelősséget a közoktatás padlóra küldéséért MÉRCE – 2021. július 31.

<https://merce.hu/2021/07/31/ha-nem-cselekszik-azonnal-a-kormanynak-vallalnia-kell-a-felelosseget-a-kozoktatasi-padlora-kuldeseert/>

25. ábra: A pedagógusok létszámának változása 2017-2021

Forrás: Saját szerkesztés - FELVI.hu és a KIR rendszerből kapott adatok alapján megbecsült adat
<https://merce.hu/2021/07/31/ha-nem-cselekszik-azonnal-a-kormany-nak-vallalnia-kell-a-felelosseget-a-kozoktatasi-padolra-kuldeseert/>

Az adatok tükrében látszik, hogy a szakma néhány év távlatában több tízezer főt fog veszíteni, mely ellehetetleníti a közoktatás és a szakképzés működőképességét. Ráadásul, ha most nem avatkoznak közbe, annak negatív hatásai később halmozottan és visszafordíthatatlanul érződnek majd.

3.1.6. A jövedelmek alakulása

A téma bemutatása előtt, az egyértelműség kedvéért, nagyon egyszerű megfogalmazásban meghatározom néhány ide vonatkozó gazdasági mutató tartalmi lényegét, mivel ezek ismeretének hiánya a pozitív vagy negatív statisztikai kimutatások értelmezésében nagyon sok esetben félreértést, téves következtetések levonását eredményezhetik.

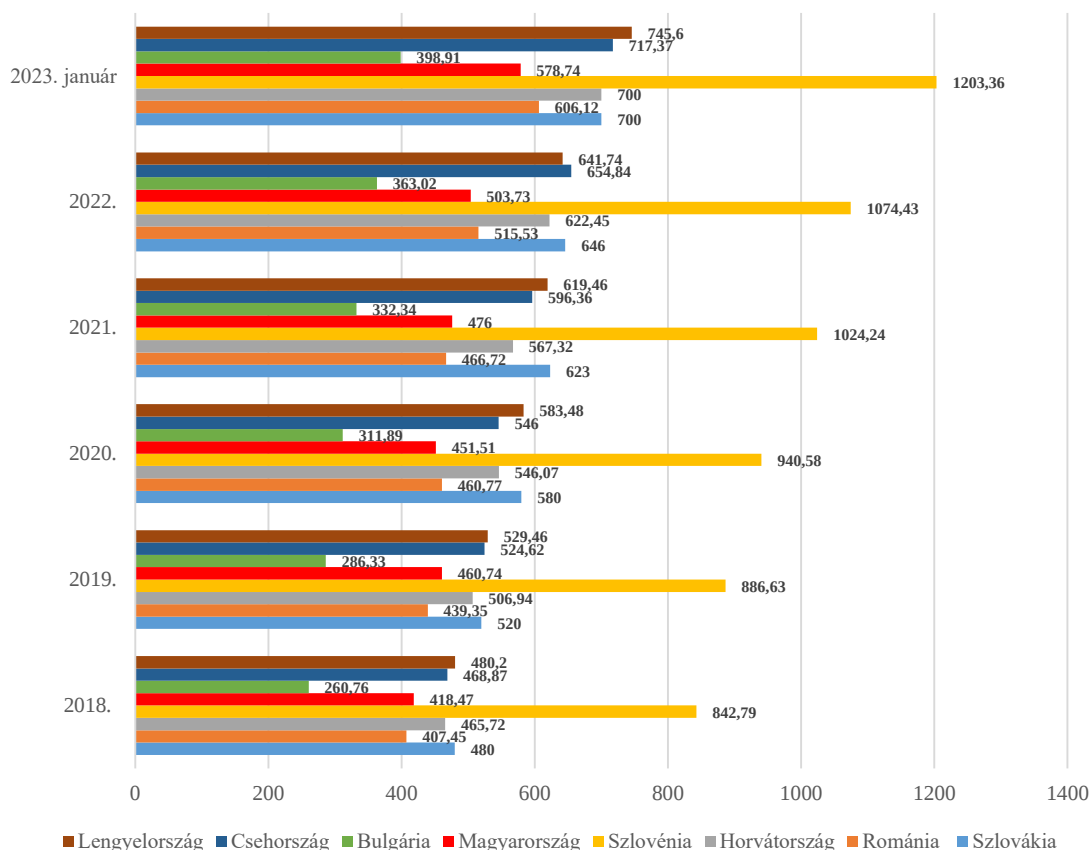
- Teljes munkaerőköltség: a teljes bérköltség a bruttó bér és a munkáltató által fizetett járulékok együttes összege. A munkaadónak ennyibe kerül a munkavállaló foglalkoztatása.
- Bruttó bér: a nettó bér és a munkavállaló által fizetett járulékok együttes összege.
- Nettó bér: a nettó bér a munkáltató által a munkavállalónak kézhez juttatott és elkölthető jövedelem.
- Nominálbér: pénzben kifejezett munkabér nettó munkabér
- Reálbér: a nominálbér inflációval kiigazított szintje, mely megmutatja a nominálbér vásárló erejét.
- Medián bér: a keresetek sorba rendezése után a középső érték¹⁹

Az Európai Bizottság előrejelzései szerint az uniós bérek a 2022-ben tapasztalható átlagon felüli emelkedési üteme után várhatóan 2023-ban is erős marad. Az egy főre jutó munkavállalói jövedelem nominálisan (inflációval együtt) 2023-ban 5,2%-os növekedést mutathat, azonban a

¹⁹ https://hu.wikipedia.org/wiki/Munkab%C3%A9r#Nett%C3%B3_%C3%A9s_brutt%C3%B3_b%C3%A9r

reál munkavállalói jövedelem, vagyis a keresetek vásárlóértéke (inflációtól szűrve) várhatóan csökkenni fog és csak 2024-ben tapasztalható ismét növekedés.

Az Európai Központi Bank más mértékű, de hasonló tendenciájú változást jósol az egy főre jutó munkavállalói jövedelemváltozással kapcsolatban a 2023 évi 4,8%-os növekedéssel, valamint a 2024-es évi 0,08 százalékpontnyi lassulással.

26. ábra: Minimálbérek alakulása a szomszédos és volt szocialista országokban (euro)

Forrás: EUROSTAT – Adatbőngésző - Saját szerkesztés

https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/earn_mw_cur/default/bar?lang=en

Magyarország, az Európai Bizottság által 2023. januárjában három kategóriába sorolt országok közül a legkevesebb (1000 euro alatti) minimálbért fizető országok közé tartozik.

A szomszédos - Ausztria kivétel, mivel ott nincs minimálbér - és néhány volt szocialista ország viszonylatában Bulgária előtt az utolsó előtti helyen állunk. Magyarország szempontjából ez azért is érdekes, mert a magyar minimálbérek 2023-as emelése az egyik legmagasabb volt nominális értéken.²⁰

Az uniós rangsorban elfoglalt helyünk az ár alapon figyelembe vett munkabérekre vonatkozik, az átlagos termelékenységgel összehasonlítva a magyar bérek versenyképesnek mondhatók, vagyis összhangban vannak a termelékenységünkkel, igaz termelékenységben is az utolsók között vagyunk.

²⁰ Portfoli - Gazdaság

Szabó Dániel 2023. január 30. Minimálbérek emelése: az EU nagyon komoly lépéseket követel

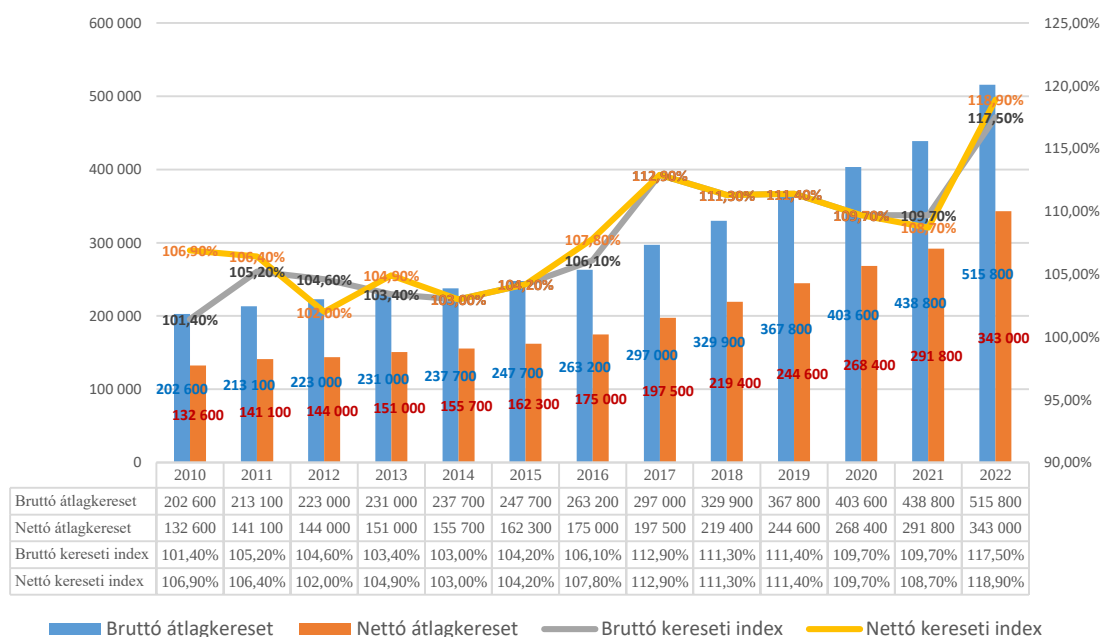
<https://www.portfolio.hu/gazdasag/20230130/minimalberek-emelese-az-eu-nagyon-komoly-lepeseket-kovetel-593624>

Az egy munkaóra vagy alkalmazottra kiszámított értéktöbblet mutatja meg, hogy az adott munka mennyit ér a munkáltató számára és munkabért hajlandó érte fizetni.

Az egyes uniós országok munkavállalóinak eltérő teljesítményéből adódik a közöttük lévő munkabérek különbség. Az országoként különböző megélhetési költségek és árszínvonalak miatt nem lenne érdemes, illetve célszerű a béreket az adott árfolyamokon átszámítva összehasonlítani, ezért az Európai Unióban a munkabérek vásárlóerejét reprezentáló „vásárlóerő-egységet” (PPS = Purchasing Power Standard) alkalmaznak a bérek összehasonlíthatósága érdekében.

A Bizottság várakozása szerint a reálkeresetek a 2022-es 0,3%, a 2023-as 2,2% csökkenése után 2024-re 2,6% növekedés következhet be. A Magyar Nemzeti Bank előrejelzése optimistábbak, mivel 2024-re a reálkeresetek 4,8%-os emelkedését prognosztizálja.²¹

A Központi Statisztikai Hivatal 2022. decemberi gyorstájékoztatása szerint minden kereset típusban emelkedés történt nominális értékben és százalékosan is az előző évi adatokhoz képest. A várható gazdasági lassulás, a munkaadók béremelési lehetőségeinek szűkülése által meghatározott bérnövekedés biztosan nem fogja kompenzálni az előre vetített inflációt, annak ellenére, hogy a minimálbér és a garantált bérminimum törvényileg garantált emelkedése önmagában is felfelé húzza a béreket és ezzel a bérszínvonalat is.

27. ábra: Bruttó, nettó átlag keresetek, kereseti indexek

Forrás: Saját szerkesztés - WoltersKluwer – Adattár

<https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=00000003.min&txtreferer=A0300080.TV>

²¹ Oeconomus Gazdaságkutató Alapítvány.

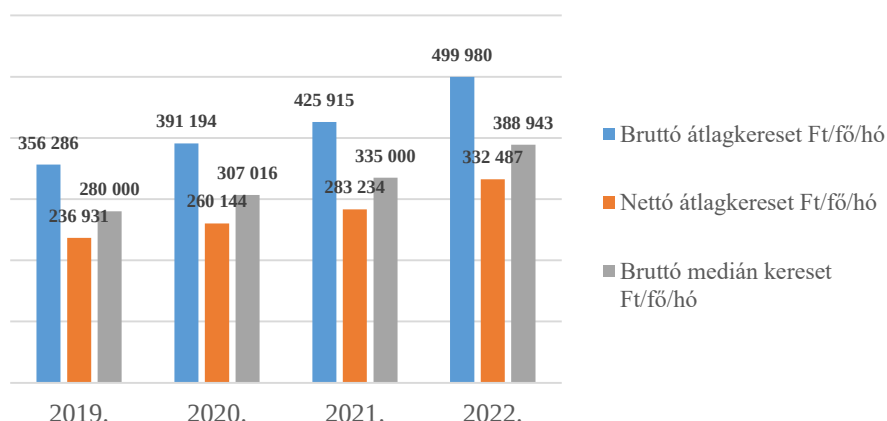
Erdélyi Dóra: Európai körkép a fizetésekről – mekkora a bérkülönbség egyes országok között? 2022. december

<https://www.oeconomus.hu> › irasok

A 2021. évi bruttó átlagkereset 438800,- forintról 515800,- forintra, a nettó átlagkereset 291800,- forintról 343000,- forintra változtak, melyek mindkét esetben 17,5%-os növekedést jelentenek.²²

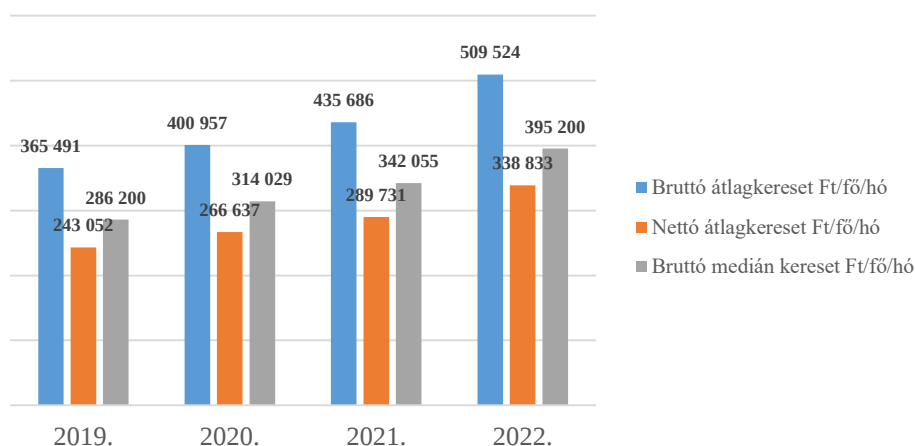
Mivel az átlagbérek a dolgozók összes bérének és az összes létszámának hányadosaként meghatározott számtani közép, a kiemelkedően magas fizetések torzíthatják a valós fizetési szintről alkotható képet.

A keresetek úgynevezett mediánértéke a helyzeti vagy fizikai közepet mutatja meg, tehát azt az összeget, mellynél a munkavállalók fele többet, fele pedig kevesebbet keres. Függetlenül attól, hogy a statisztikák az átlagbéreket tekintik viszonyítási pontnak, a mediánbér - szemben a nála számottevően magasabb átlagbérrel szemben - nem érzékeny a túlzott kereseti eltérésekre, valóságosabban mutatja a bérskálán való elhelyezkedést.

28. ábra: A bruttó-, nettó átlagkereset kapcsolata a teljes munkaidőben alkalmazásban állók esetében
 Forrás: Saját szerkesztés – KSH - Főbb kereseti adatok – munkáltatók teljes körénél, havonta valamint havi és negyedévente kumulált*

https://www.ksh.hu/stadat_files/mun/hu/mun0143.html

29. ábra: A bruttó-, nettó átlagkereset kapcsolata a teljes munkaidőben alkalmazásban állók esetében a közalkalmazottak nélkül

Forrás: Saját szerkesztés – KSH - Főbb kereseti adatok – munkáltatók teljes körénél, havonta valamint havi és negyedévente kumulált*

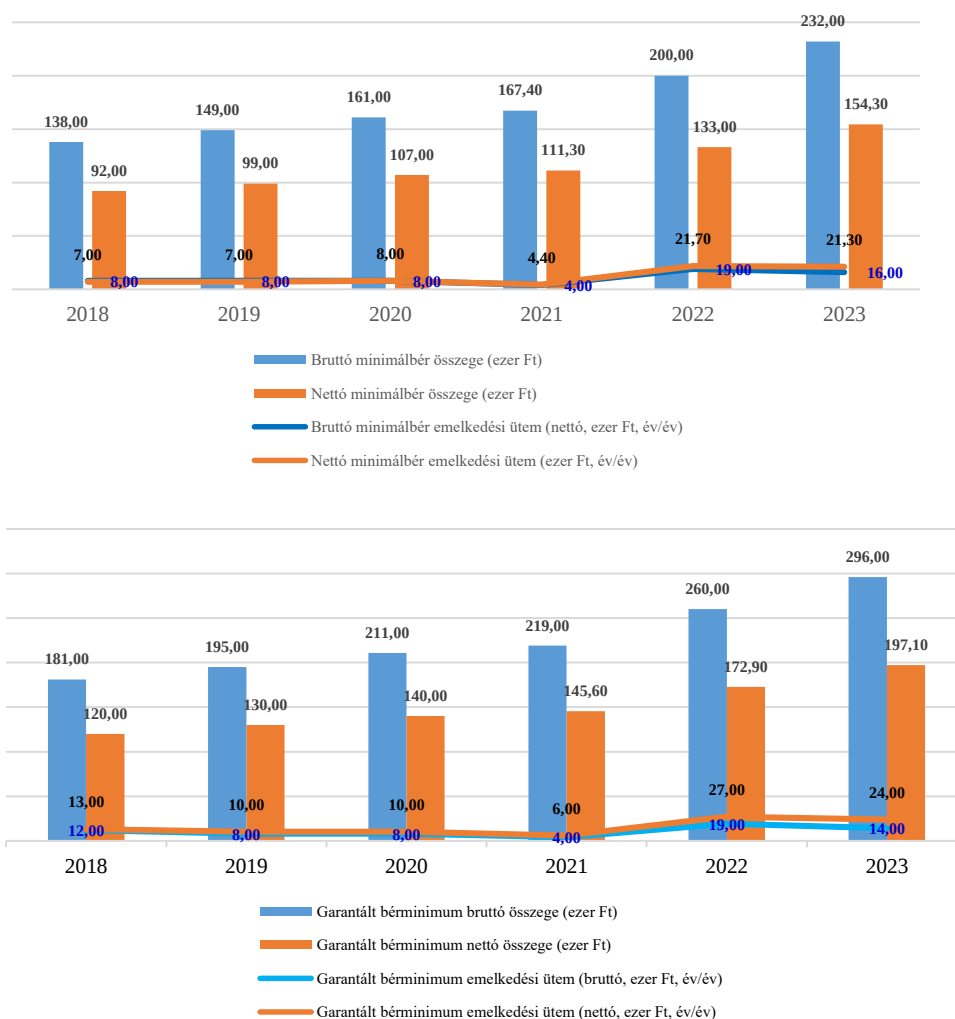
https://www.ksh.hu/stadat_files/mun/hu/mun0143.html

²² KSH – Gyorstájékoztató 2023. 02.23.

<https://www.ksh.hu/docs/hun/xftp/gyor/ker/ker2212.html>

A két mutató együttes elemzése esetén nemcsak egy-egy statisztikai adatba sűrített sokaságot láthatjuk, hanem némi képet kaphatunk a bérek eloszlásáról is.²³

Az Index által közzétett, 2022. év októberére vonatkozó adatok egyértelműen igazolják a bérek középső értékének figyelembe vételét az átlagos keresetek megítélése esetén. 2022 októberében a bruttó átlagkereset 510 500,- forint, a kedvezmények nélkül nettó átlagkereset 339 500,- forint, a kedvezmények figyelembevételével számolt nettó átlagkereset 352 000,- forint volt, míg a bruttó kereset mediánértéke 398 300,- forintot, a kedvezmények figyelembevételével számított nettó kereset mediánértéke 276 000,- forintot tett ki.²⁴

30-31. ábra: A nettó minimálbér változása ezer forintban és százalékban

Forrás: Saját szerkesztés - Portfolio - Gazdaság 2022. december 16.

Minimálbér 2023-ban: megérkeztek a legfontosabb táblázatok

<https://www.portfolio.hu/gazdasag/20221216/minimalber-2023-ban-megerkeztek-a-legfontosabb-tablazatok-585652>

²³ INDEX Kaszás Gábor: Kibogoztuk a magyar átlagkeresetek szárait, és így már nem is annyira zöld a fű 2023.01.07.

<https://index.hu/gazdasag/2023/01/07/ksh-atlagkereset-atlagber-realber-realkereset-medianber-fizetes-munkaber/>

²⁴ Index - Kozics Júlia - Megjöttek az adatok, több mint 19 százalékkal volt magasabb a nettó átlagkereset októberben 2023.01.04.

<https://index.hu/gazdasag/2023/01/04/atlagkereset-ksh-berek-minimalber-emeles-garantalt-berminimum/>

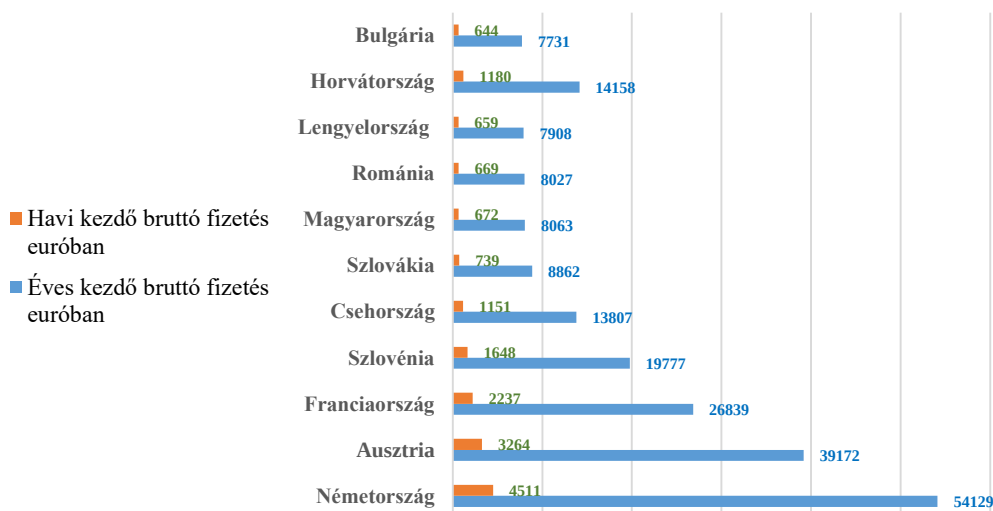
A keresetek jelentős mértékű növekedését elsősorban az előmeneteli rendszerekben előre ütemezett és pótlólagos béremelések, valamint a végrehajtott minimálbér és garantált bérminimum emelésének következménye. 2023 januárjától a 8 órás foglalkoztatásra vonatkozó bruttó minimálbér 16 százalékos emelkedés mellett 232 ezer forintra (nettó értéken 154280 forintra), a bruttó garantált bérminimum 14 százalékos emelkedés mellett 296 400 forintra (nettó értéken 197106 forintra) nőtt.

A Kormányzat illetve az illetékes Minisztérium, valamint a pedagógusokat képviselő Szakszervezetek eredménytelen tárgyalásai miatt a 2023. január 31.-ére meghirdetett pedagógussztrájk óta folyamatosan napirenden van a pedagógusok-tanárok-oktatók bérrendezésének kérdése, függetlenül attól, hogy valójában ez már túlmutat a béremelési igényén és a megmozdulás lényegében rendszerszintű változásokat követel az oktatás területén.

A figyelmeztető sztrájk utólagosan bírósági úton történő jogsértőnek való minősítésének, a sztrájk szabályainak kormányrendelettel történő megváltoztatásának, és az ennek következményében kialakult polgári elégedetlenségi akcióknak, a Fővárosi Ítéltábla sztrájkra vonatkozó jogerős végzésének kálváriáját végig járva - az elmúlt évtized során több szempontból is javuló finanszírozási körülmények ellenére - sem sikerült az nevelésben-oktatásban résztvevők bérezését minden résztvevő számára megnyugtató módok rendezni az elmúlt időszakban.²⁵

A pedagógusfizetések területén való konszenzusra törekvések és konszolidációs erőfeszítések bemutatása előtt tekintsünk egy kicsit ki Európába.

Az Eurodyce Hálózat felmérése szerint az európai országok között jelentős különbségek vannak a tanári fizetésekben. A 2020/2021 tanévben, az alsó középfokú intézményekben a albániai 4233,- és a luxemburgi 69076,- euró közötti intervallumban mozogtak a hivatalos éves kezdőfizetések.

32. ábra: A tanárok fizetése a számunkra releváns európai országokban

Forrás: Saját feldolgozás - infovilág (Euronews 2022.10.16.)

Hol fizetnek a tanároknak a legtöbbet és a legkevesebbet Európában? Luxemburg: 29 millió forint/év
<https://infovilag.hu/hol-fizetnek-a-tanaroknak-a-legtobbet-es-a-legkevesebbet-europaban/>

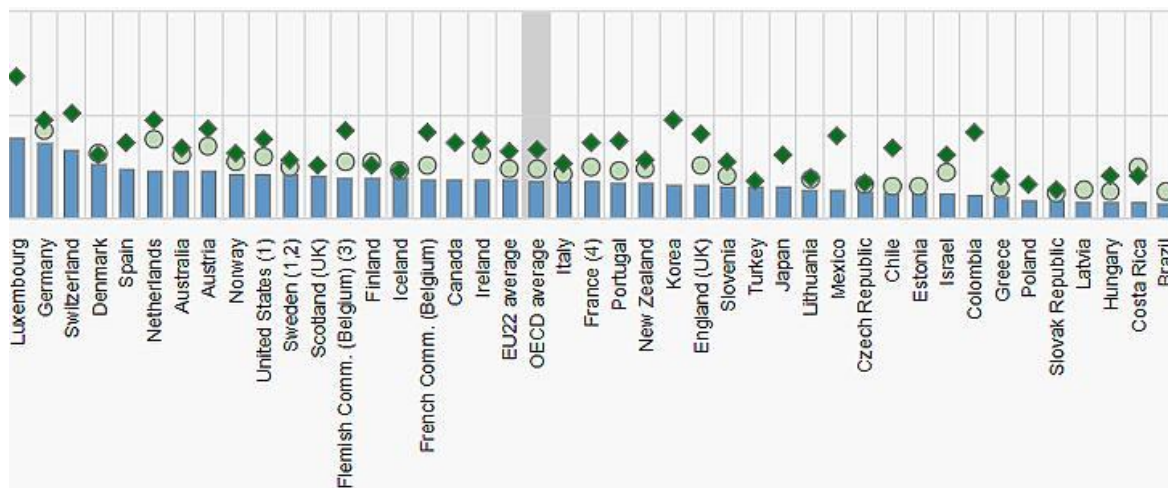
²⁵ IDEX

Holló Bettina - Ma kezdődik a határozatlan ideig tartó pedagógussztrájk 2022.03.16.

<https://index.hu/belfold/2022/03/16/pedagogussztrajk-szakszervezetek-iskola-oktatasi/>

Az Európai Unió tagállamai közül csak Romániában, Lengyelországban és Bulgáriában volt alacsonyabb a tanárok bruttó kezdőfizetése, mint Magyarországon. Hazánk 8063,- eurós éves törvény szerint meghatározott legalacsonyabb pedagógusbére a 2020/2021 tanévben nagymértékben elmaradva a 25055,- eurós átlagtól.

A legtöbb OECD-országban a közoktatási intézményekben a tanárok és az iskolavezetők törvényes fizetése az iskolai végzettségükkel és a tapasztalataikkal együtt nőtt.

33. ábra: A tanári fizetések alakulása országonként

(Kékkel a minimumfizetések, fekete négyszög a maximumfizetések, a halványzöld karika pedig az átlag.)

Forrás: mfor.hu - Kormos Olga: OECD-jelentés: döbbenetes számok a magyar oktatásról 2021.09.28.

<https://mfor.hu/cikkek/makro/oecd-jelentes-dobbenetes-szamok-a-magyar-oktatasrol.html>

A fizetési rangsor tetején, természetes módon a legmagasabb képesítéssel rendelkező tanárok álltak, akiknek fizetése 86–91 százalékkal volt magasabb, mint a pályakezdő, a legalacsonyabb képesítéssel rendelkező kollégáik bére. Ez az arány a vizsgált időszakban Magyarországon 58-66 százalék között mozgott.

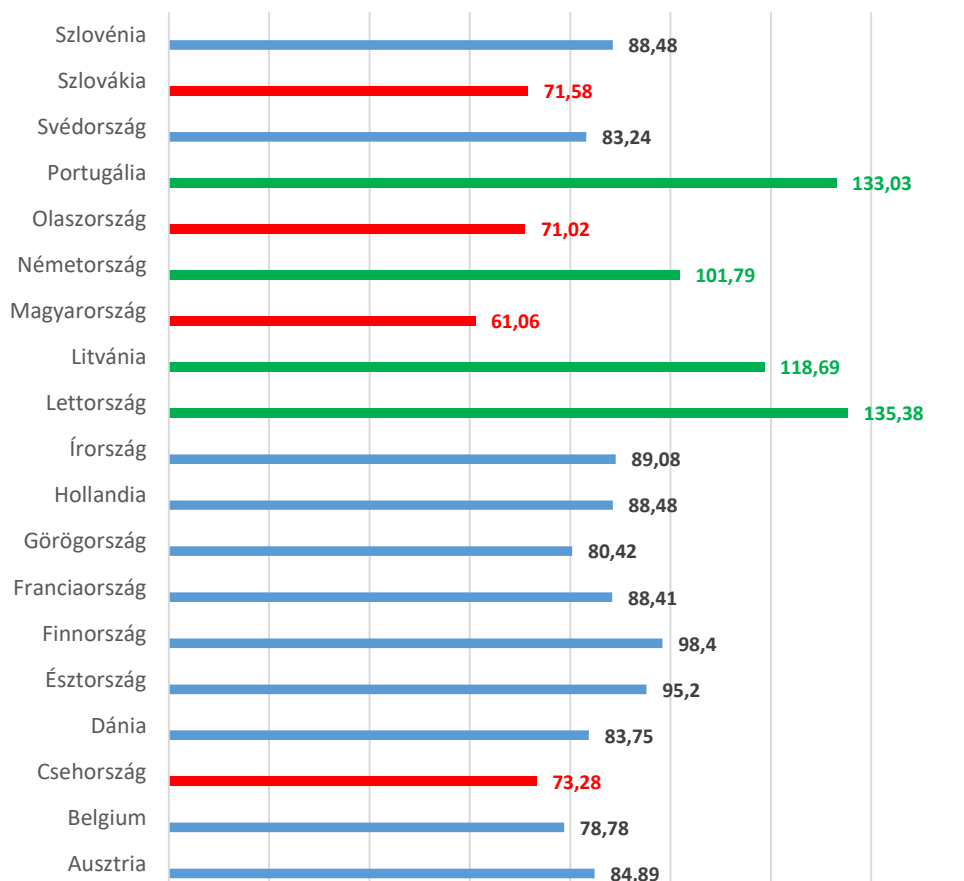
A 2023. január 01-től érvényes pedagógusi bértábla alapján ez az arány jelentősen nem változott, mivel a minősítési eljárások teljesítése utáni kategóriaváltások 44 éves munkaviszony után a mestertanári fokozatban elérhető 656502,- forint és a kutatótanári minőségben megszerezhető 710094,- forint kereset 68,8, illetve 81,5 százalékkal haladja meg a gyakornoki, azaz a kezdő, 391248,- forintos törvényileg szabályozott pedagógusbért.²⁶

Nagyon elgondolkodtató és különös, de nemzetközi szinten is észlelhető jelenséget tapasztalhatunk, ha a tanárok fizetését összehasonlítjuk az átlagos diplomás bérekkel.

A Gazdasági Együttműködési és Fejlesztési Szervezet (OECD) kiadványa szerint az Európai Unió országa közül Magyarországon van kiemelkedően a legnagyobb szakadék az átlag diplomások és a pedagógusok fizetése között. Ez azt jelenti, hogy a diplomával szintén - sok esetben többel is - rendelkező pedagógusok kevesebb fizetést kapnak, mint a más területen dolgozó diplomás munkavállalók. A hazai 61,01% a 90,19% uniós átlaghoz és a 90,42% OECD országok átlagához képest nagyon alacsony érték.

²⁶ Mennyitkeresel.hu 2023. január 2. - Pedagógus bértábla 2023. január 1-től

<https://www.mennyitkeresel.hu/oktatas-neveles-fizetesek>

34. ábra: A pedagógusok átlagbére a diplomás átlagfizetésekhez képest (%)

Forrás: Saját feldolgozás - Átlátszó - OECD

<https://atlatszo.hu/adat/2021/12/03/nem-sok-helyen-alacsonyabbak-a-fizetesek-a-kozoktatásban-mint-nálunk-nem-csoda-hogy-egyre-kevesebb-a-tanar/>

Az EU tagállamok közül a sereghajtók Magyarország, Olaszország, Szlovákia és Csehország, de vannak 100% feletti arányokat produkáló országok is, mint Lettország, Portugália, Litvánia és Németország.²⁷

A jelenlegi kormányzati célkitűzések értelmében 2025-re a pedagógusok bérének el kell érni a diplomás átlagbér 80 százalékát.²⁸

Tovább boncolgatva a diplomás értelmiségi pálya kereseti lehetőségeit a véletlenszerűen kiválasztott különböző szakmában elérhető maximális bérek alapján, még jobban érzékelhető a pedagógusok jövedelmének leszakadása.

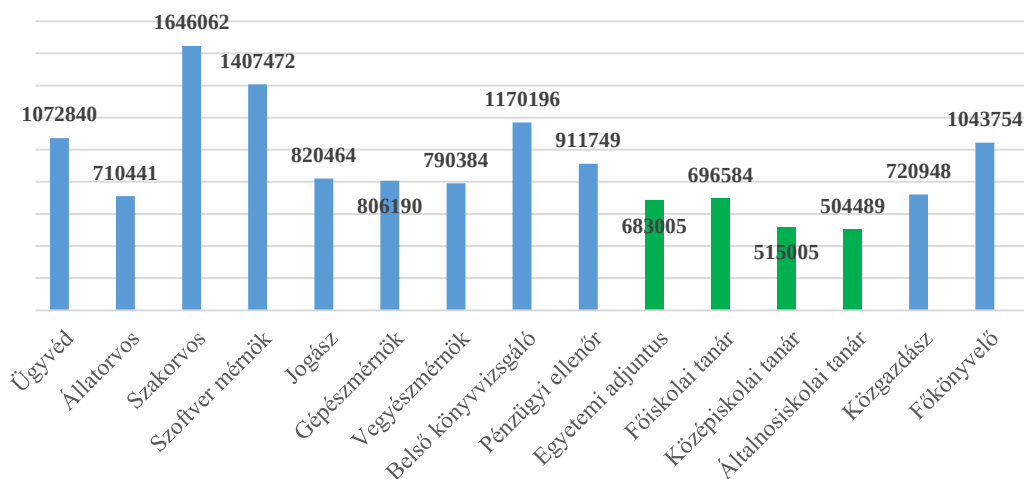
²⁷ Átlátszó - Oktatás

Szopkó Zita: Nem sok helyen alacsonyabbak a fizetések a közoktatásban, mint nálunk, nem csoda, hogy egyre kevesebb a tanár 2021.12.06.

²⁸ Telex

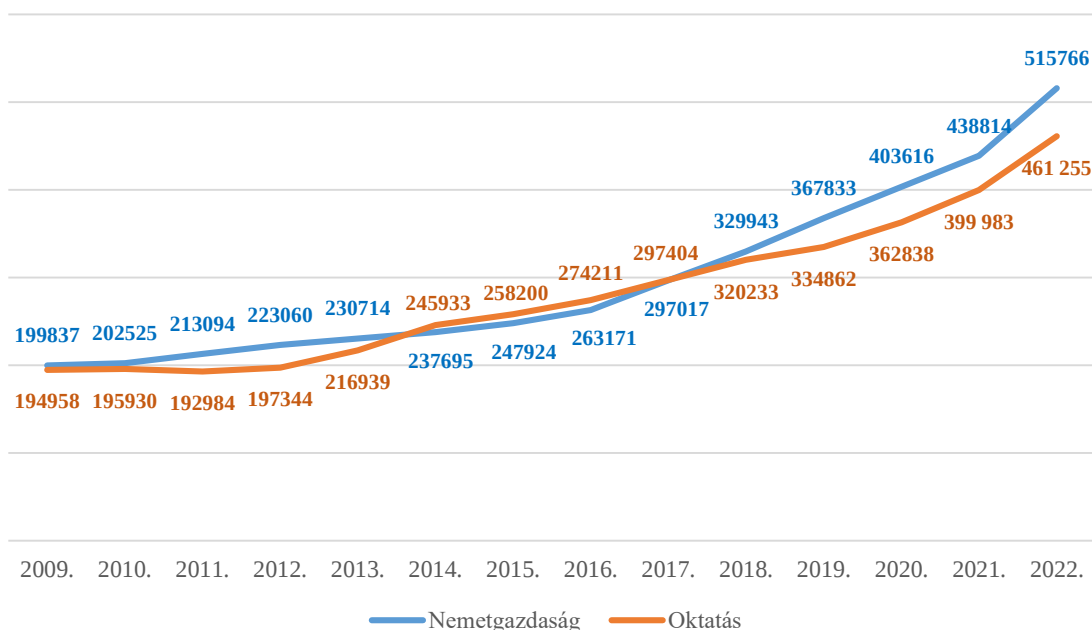
Halász Nikolett: Gulyás szerint 2027-re egymillió forint lehet a tanárok fizetése – utánajártunk, hogy lehet ez 2023.02.10.

<https://telex.hu/belfold/2023/02/10/pedagogusok-fizetes-gulyas-gergely-brutto-unios-penzek-megallapodas>

35. ábra: Diplomás álláshelyek kereseti lehetőségei
 Forrás: Saját feldolgozás - Fizetések.hu: Pozíciók listája
<https://www.fizetesek.hu/fizetesek>

Nem kedvezőbb a helyzet, ha nem csak bizonyos értelmiségi szakmákat alapján vizsgálódunk, hanem a nemzetgazdaság többi ágazatában elért átlagbéreket hasonlítjuk össze a tanárfizetésekkel.

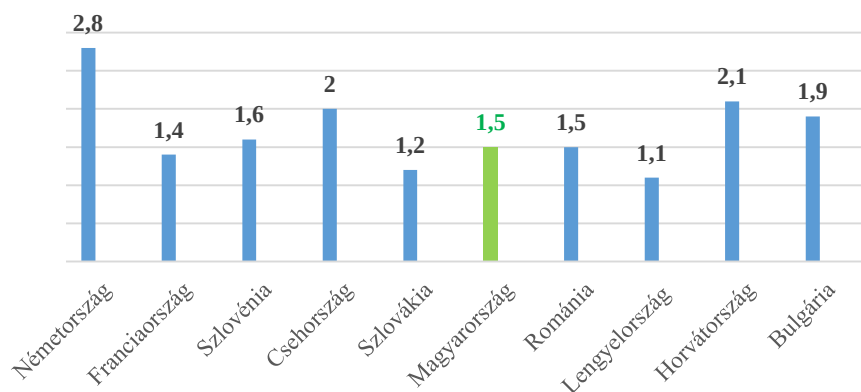

36. ábra: Az oktatásban dolgozók fizetésének elszakadása a nemzetgazdasági átlagtól
 (Teljes foglalkoztatásban dolgozók bruttó havi átlagbérének éves átlaga forintban)
 Forrás: Saját feldolgozás - Stadat
https://www.ksh.hu/stadat_files/mun/hu/mun0054.html

Míg 2016-ben az oktatási ágazatban elérhető átlagbér 4,19 százalékkal meghaladta a nemzetgazdasági átlagot, a nominális növekedés ellenére 2022-re már csak 89,43%-a volt a nemzetgazdasági átlagnak, megközelítve a 2012. évi 88,47 százalékos mélypontot.

A hazai tanári keresetek jelenlegi, illetve közelmúltbeli nemzetközi helyzetét még kettő mutató kapcsán szeretném érzékeltetni.

Az egyik, az adott ország minimálbéréhez viszonyított tanári fizetések, megmutatja, hogy az egyes országokban mennyit keresnek a tanárok a minimálbérhez képest.

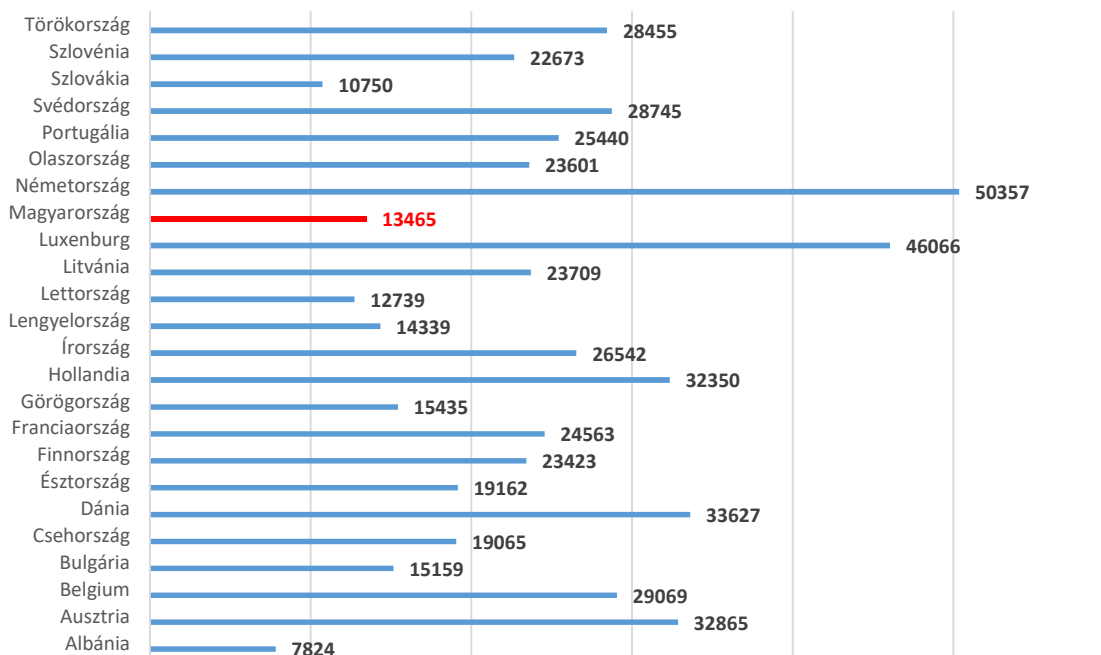

37. ábra: A tanárok kezdő fizetésének aránya (2020-2021.)

Forrás: Saját feldolgozás - Eurydice és Eurostat (minimálbér 2021-I-ben) • (*A törvény által előírt fizetések az állami iskolákban)

<https://www.euronews.com/next/2023/02/02/teachers-pay-which-countries-pay-the-most-and-the-least-in-europe>

Magyarország, többedmagával az 1,5-es szorzóval a lengyelországi legalacsonyabb 1,1 és az Európai Unió 21 országának - nincs minden országban minimálbér - 1,86-os átlaga között helyezkedik el. A legmagasabb, 2,8 mutatóval Németország büszkélkedhet, melynek értelmében a német állami iskolákban a kezdő tanárok a minimálbér közel háromszorosát keresik.

38. ábra: A tanárok éves bruttó kezdő fizetése vásárlóerő-szabvány (PPS) szerint – 2020/21

Forrás: Saját feldolgozás - Eurydice • (*A törvény által előírt fizetések az állami iskolákban)

<https://www.euronews.com/next/2023/02/02/teachers-pay-which-countries-pay-the-most-and-the-least-in-europe>

A tanári fizetések, a vásárlóerő-szabvány (PPS), mint az Eurostat által meghatározott „mesterséges valutaegység” alapján az albániai 7824,- és a németországi 50 357 PPS között mozog. Az Európai Unióban a tanárok éves bruttó kezdő fizetése általában 20 000,- és 30 000,- PPS között van, azonban tíz országban - köztük Magyarország 13465,- PPS bérrel - még mindig 20 000 PPS érték alatt van. Hazánk csak Horvátországot, Lettországot, Bulgáriát és Szlovákiát előzi meg, de már 2010 óta a vásárlóerő paritásos mutatóban tartja a 22. helyet.

Számtalan sikertelen egyeztetés után, nem minden érintett egyetértésével és megalázkodására megtörtént a pedagógusok és az oktatók 2023. évi bérrendezése.

Néhány előzmény felidézése mellett, de minden véleményezés és komment nélkül - ezt meg fogom tenni az Összegzésben - ismertetem a lényeges módosításokat.

A 2022. december 16-án megjelent 524/2022. sz. Kormányrendelet értelmében 2023. január elsejétől a pedagógusbérek illetmény pótléka 20%-ról 32%-ra emelkedett.

A 2023-as garantált bérminimum emelkedése miatt a 391248,- forint legalacsonyabb bruttó bérhatárig, a korábbi fizetéstől függően a növekedés mértéke elérheti akár a 25%-ot is, e felett egyelőre 10%-os az emelés.

A pedagógusok fizetését az egységes pedagógus bértábla határozza meg. A tanári fizetés részeként Az intézményvezetők, intézményvezető-helyettesek, az osztályfőnökök számára „vezetői” és egyéb indokkal is megállapítható, többféle pótlék, melynek mértéke az intézmény méretétől függ.

Az úgynevezett vetítési alap a 2014. évi minimálbérnek megfelelő 101.500 forint maradt.²⁹

Amennyiben megérkeznek az uniós források, a mostani bérhez képest 2023-ban a mostani 10 százalékos béremelés helyett 21 százalékos, 2024-ben 25 százalékos, 2025-ben pedig 29-30 százalékos lehet az emelés mértéke és így 2028 helyett 2025-re elérhetik a pedagógusok a diplomások átlagbérenek 80 százalékát.

A szakképzésben dolgozó főállású oktatók, a szakképzés 2020 nyarán bekövetkezett átalakításakor kikerültek a közalkalmazotti körből, mely együtt járt a bérek módosításával. A kormány által ígért átlagosan, bértárgyalás után kialakított 30 százalékos béremelés nem jött létre, hanem teljesítményminősítés alapján mindenki eltérő mértékben részesült a plusz keretből.

Azok után, hogy a 2020. évet követően a bérrendezés kimondottan a minimálbérhez való kiigazítást jelentette valamint a parlament számára benyújtásra került Magyarország 2023 évi költségvetés tervezetében a szakképzési centrumoknak szánt személyi kiadásokra összeg az előző évinél kevesebbet mutatott, mindenki számára meglepetés volt a béremelés bejelentése.³⁰

A Kulturális és Innovációs Minisztérium 15 + 5 százalékos béremelésről szóló 2022. decemberi bejelentését, Pölöskei Gáborné szakképzési helyettes államtitkár a szakképző intézmények igazgatóinak és oktatóinak címzett levelében a következők szerint pontosította:

„2023 januárjától a 10 százalékos bérfejlesztést a teljesítményértékeléshez kötött további bérfejlesztések fognak követni. A kormány döntése értelmében - a költségvetésbe betervezetten

²⁹ Mennyitkeresel.hu – Mennyi a fizetésed

Pedagógus bértábla 2023. január 1-től - 2023.01.02.

<https://www.mennyitkeresel.hu/oktatas-neveles-fizetesek?page=6>

³⁰ Magyar Köznevelési és Szakképzési Szakszervezet - A szakképzésben dolgozók nem számíthatnak béremelésre 2023-ban - 2022. június 25.

<https://mkszsz.hu/hirek/a-szakkepzesben-dolgozok-nem-szamithatnak-beremelesre-2023-ban>

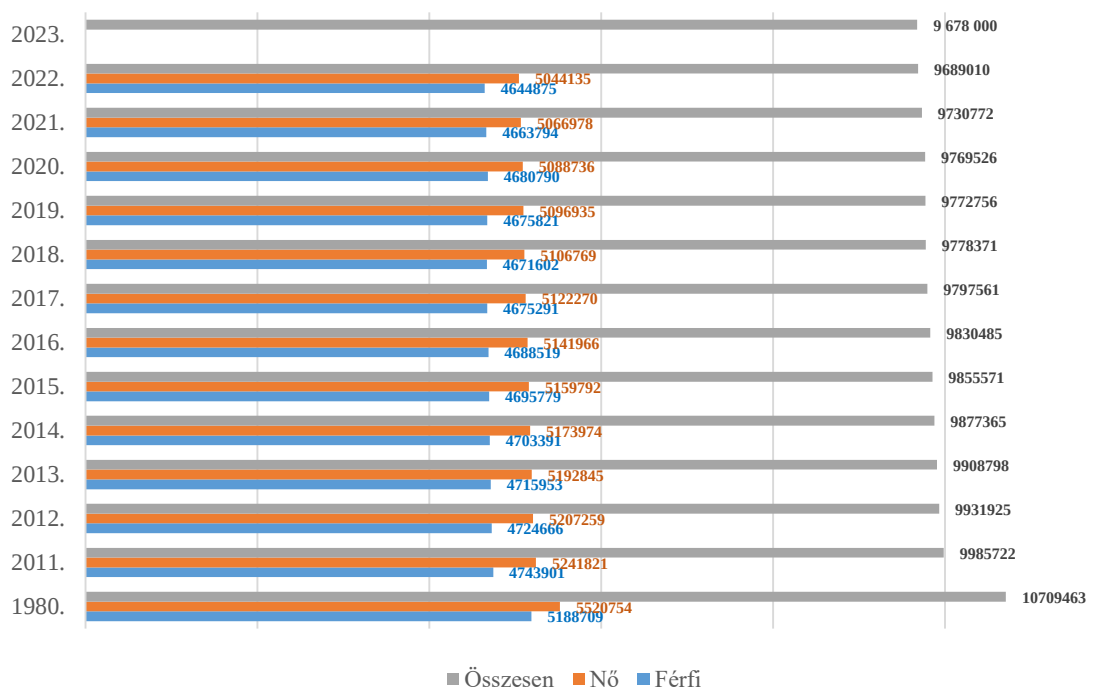
- májustól visszamenőleg átlagosan további 5 százalékos bértömeg-emelkedésre számíthatunk, amely a teljesítményértékelés alapján kerül felhasználásra. Ez az átlagosan 15 százalékos bérfejlesztés jó alapelv szolgál majd a további növekedésre is”³¹

3.2. Társadalmi környezet

Szakdolgozatomban a társadalmi környezet tényezői közül azokkal és olyan aspektusból foglalkozom, amelyek és amilyen módon és mélységben meghatározzák, vagy legalábbis befolyásolják az oktatást, és azon belül is lesősorban a középfokú szakmai képzést.

3.2.1. Demográfiai helyzetkép

A népesség számának és összetételének alakulásáról a tízévenkénti teljes körű népszámlálások adnak átfogó képet. A népszámlálások közötti időszakok éveinek úgynevezett tovább számított adatait az utolsó népszámlálás népességszáma alapján vételével 2000-ig a statisztikából rendelkezésre álló természetes szaporodás és fogyás, 2001-től pedig az előbbi kiegészítve a nemzetközi vándorlás adatainak figyelembe vételével határozzák meg.

39. ábra: A népesség számának alakulása 2011 - 2023. között nemek szerint és összesen (fő)

Forrás: Saját feldolgozás - KSH: 22.1.1.1. A népesség, népmozgalom főbb mutatói

https://www.ksh.hu/stadat_files/nep/hu/nep0001.html

A hazai népesség számának kisebb-nagyobb mértékű csökkenése 1980 óta folyamatosnak mondható, mely 2012-től felgyorsult és ennek következtében a magyarországi lakosok száma

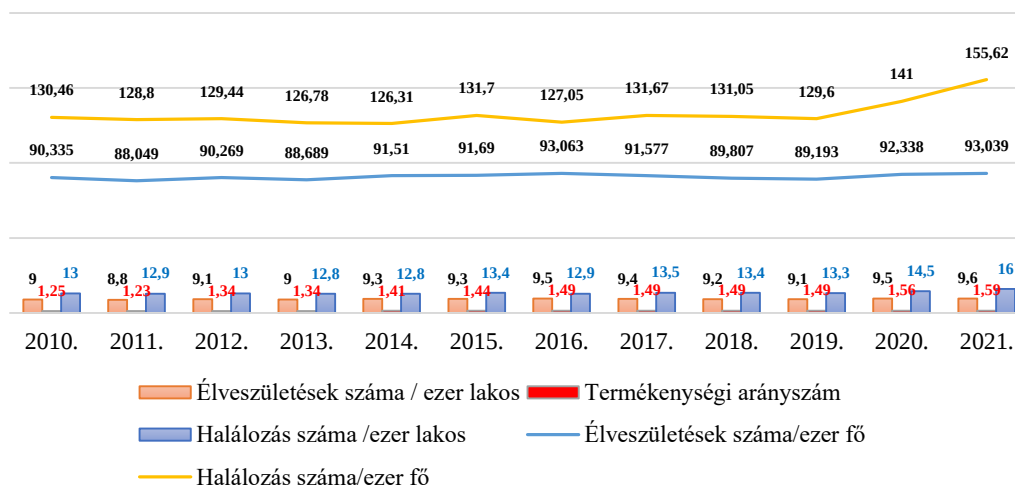
³¹ eduline

Szabó Franciska: 15 százalékkal emelkedik a szakképzésben tanítók bére, de ennek egy részét teljesítményméréshez kötik majd - 2023.01.17.

https://eduline.hu/kozoktatasi/20230117_szakkepzesben_oktato_bere

a 2012-es létszámról 9985722,- főre, 2020-ra 99769526,- főre és a 2023. januári adat szerint 967800,- főre csökkent.

A népesség számának változását lényegében három tényező együttes hatása határozza meg, mégpedig a termékenység-gyermekvállalás, mortalitás-halandóság és az vándorlás-elvándorlás, természetesen különböző prioritással érintve az egyes korosztályokat.

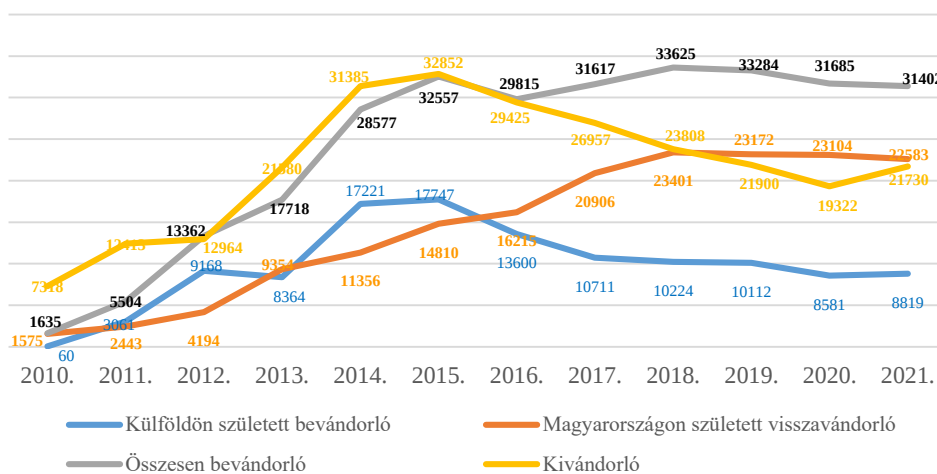
40. ábra: A népesség számának változása

Forrás: Saját feldolgozás - KSH: 22.1.1.6. Élelő születések és teljes termékenységi arány; 22.1.1.9. Halálozások száma és aránya

https://www.ksh.hu/stadat_files/nep/hu/nep0006.html; https://www.ksh.hu/stadat_files/nep/hu/nep0009.html

A népesség számának változását befolyásoló tényezők mutatóinak mindegyike a lakosság csökkenésére utal. Tízéves időszakot vizsgálva 2021-re az élve születések 5,7 százalékos növekedésével szemben az elhalálozottak száma 20,8 százalékkal nőtt.

A teljes termékenységi arány, mely azt reprezentálja, hogy egy nő az élete folyamán hány gyermeket vállal az 1,59 értékkel elmarad az 2,1 reprodukciós szinttől, melynél egy ország népességszámának fenntarthatósága biztosítható. Amennyiben a termékenység tartósan a reprodukciós szint alá kerül, az össznépesség csökken és öregszik.

41. ábra: Magyar állampolgárok vándorlásának összefoglaló adatai

Forrás: Saját feldolgozás - KSH: OIF, BM NYHÁT, NEAK, TAJ nyilvántartások
https://www.ksh.hu/stadat_files/nep/hu/nep0030.html

Szintén negatív tendenciára utalnak a népesség „mozgásának” adatai. Amennyiben eltekintünk a külföldön született bevándorlóktól - a köztudatban migránsoktól - említésre sem méltó kivándorlók és a Magyarországon született visszavándorlók közötti különbség.

Széll Krisztián és Tóth G. Csaba nevével fémjelzett tanulmány átfogóan, értelmezhetően mutatja be az elkövetkezendő évtizedekben várhatóan bekövetkező hazai demográfiai folyamatokat, az oktatást igénybe vevők létszámának alakulását.

Az egyes nevelési-oktatási intézménytípusok korcsoportjainak létszámváltozását külön-külön vizsgálva nem találhatók érdemi különbségek, a csökkenés mértéke minden esetben a 13-16%-os intervallumban marad.

A középszintű iskolai képzések létszámát is meghatározó, 6-13 éves korosztályt magába foglaló általánosiskolás népesség száma 2020-2050 között várhatóan 15,6%-kal, a középfokú oktatási intézménybe járók 14-17 évesek 13,5% körüli értékkel mérséklődik. A potenciális felsőfokú oktatási intézményekbe járó 18-24 éves korosztály nagysága 14,3%-kal esik vissza.³²

3.2.2. Az iskolai hátrányos helyzet, mint a társadalmi környezet tükré

A hátrányos helyzet és a társadalmi leszakadás elsősorban nem oktatási-nevelési probléma, azonban az tagadhatatlan, hogy az iskolai hátrányok legmaghatározóbb forrásai a gyermek szocializálódása, a családjuk társadalmi helyzetének milyensége.

Ezt alátámasztják a különböző felmérések is (PISA-felmérés és egyéb OECD és hazai vizsgálatok), melyek szerint az egyéni-családi szociokulturális háttér valamint a tanulók tanulási lehetőségei, iskolai teljesítménye, pályaválasztása és leendő munkaerő-piaci sikerei között szoros összefüggés van.

A jövedelmi helyzetből, a nemekhez és a kisebbségi csoportokhoz való tartozásból, a munkahelyi színvonalból, a technológiai fejlődési lehetőségek különbségéből, a lakókönyezetből adódó társadalmi egyenlőtlenségek nagymértékben megnehezítik a felzárkózást, olyan viszonyok kialakítását, amelyek hosszú távon mindenki számára biztosítják a társadalmi-gazdasági részvétel alapfeltételeit, és ez letükröződik az oktatás szintjére is.³³

Annak ellenére, hogy az iskolák nem tehetők felelőssé az iskolán kívüli, társadalmi hátrányos helyzet kialakulásáért, egyre jobban felértékelődik a szerepük a hátrányos helyzet okozta negatív következmények leküzdésében és az oktatási esélyegyenlőség megteremtésében.

Jogszábeli értelmezésben hátrányos helyzetről és halmozottan hátrányos helyzetről beszélhetünk attól függően, hogy a megítéléshez hány kritérium teljesül.

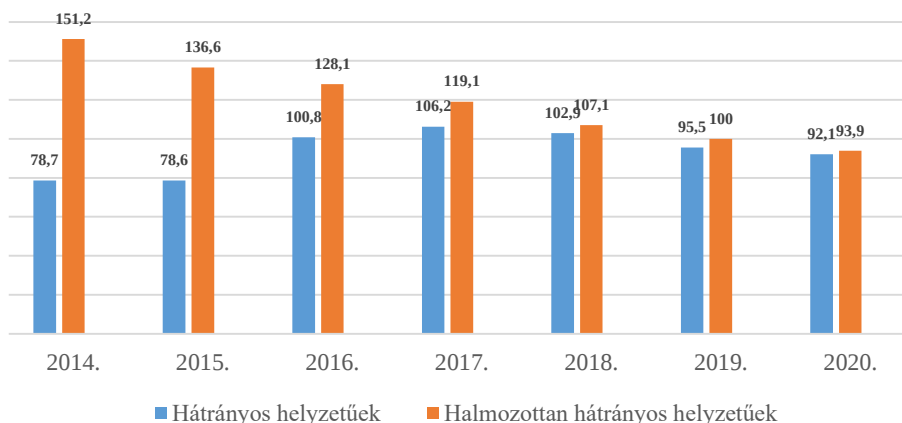
A hátrányos helyzet megállapításához 2013 szeptemberéig elegendő volt a szülők illetve gondviselők agyagi helyzete miatt, a jegyző által kiadott rendszeres gyermekvédelmi

³² SZÉLL KRISZTIÁN – TÓTH G. CSABA: Az oktatási részvétel előrejelzése - Demográfiai folyamatok és oktatáspolitikai beavatkozások
Educatio 30 (2), pp. 206–225 (2021); DOI: 10.1556/2063.30.2021.2.3
Beérkezett: 2021. április 13., elfogadva: 2021. június 13.

³³ Kende Ágnes: Az, hogy hová születik egy gyerek, a későbbi álmait is meghatározza
Qubit – Tudomány 2023.02.06.
<https://qubit.hu/2023/02/06/az-hogy-hova-szuletik-egy-gyerek-a-kesobbi-almait-is-meghatarozza>

kedvezményre (RGYK) jogosító igazolás, de a jogszabályi változások ma már szükségessé teszik legalább még egy hátránynövelő tényező meglétét, mely lehet a szülők alacsony iskolai végzettsége, tartós munkanélkülisége vagy a család lakókörményei.

Halmozottan hátrányos helyzetű az a gyermek, aki esetében a hátránynövelő tényezők közül legalább kettő fennáll, valamint a családjából kiemelt, szakellátást nyújtó intézményekben elhelyezett, nevelésbe vett vagy utógondozói ellátásban részesülő, tanulói, hallgatói jogviszonyban álló fiatal felnőtt.³⁴

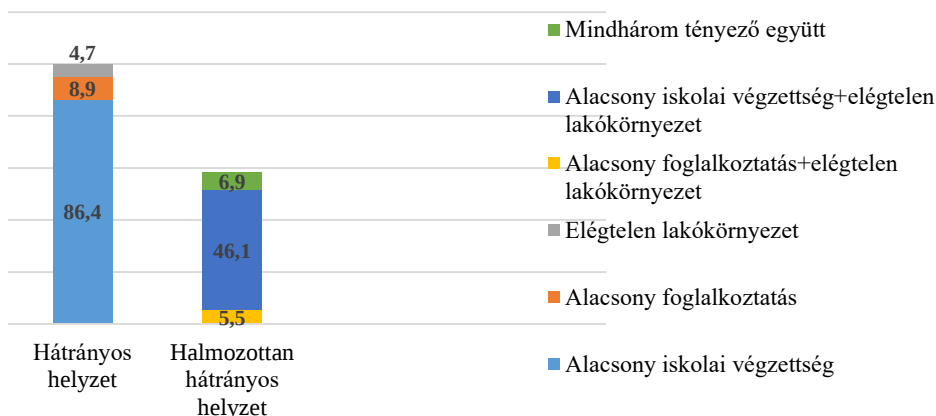

42. ábra: A jegyző által megállapított hátrányos helyzetű és halmozottan hátrányos helyzetű gyermekek és fiatal felnőttek száma 2014 -2020. december 31-én (ezer fő)

Forrás: Saját feldolgozás - KSH

<https://www.ksh.hu/sdg/1-22-sdg-1.html>

A vizsgált időszakban a két kategóriába összesen tartozók száma 2014-ben volt a legmagasabb, melyet csak a 2016-os létszám közelített meg. A minősítettek évről évre történő létszámcsökkenése mellett a különböző besorolási csoporthoz tartozók aránya is változott és 2020-ra szinte kiegyenlítődött.

43. ábra: A megállapított hátrányos helyzetű és halmozottan hátrányos helyzetű gyerekek és fiatal felnőttek megoszlása a minősítési okok szerint 2020 (%)

Forrás: Saját feldolgozás - KSH

<https://www.ksh.hu/sdg/1-22-sdg-1.html>

³⁴ Dr. Dávid Mária: Speciális igényű hallgatók/tanulók a felsőoktatásban és a felnőttképzésben - 9. Lecke: A szociokulturális hátrány megjelenési formái és kezelése felnőttkorban - 9.2.2. Hátrányos helyzetű tanulók a köznevelésben

TÁMOP-4.1.1.C-12/1/KONV-2012-0001 projekt – Eger, 2015.

http://okt.ekt.f.hu/data/szlahorek/file/kezek/03_david_04_15/index.html

A minősítési szempontok közül mindkét hátrányos helyzetű fokozatban, legnagyobb arányban a szülők alacsony iskolai végzettsége volt a meghatározó tényező, ezt követte az elégtelen lakáskörülmények. Az alacsony foglalkoztatottság a hátrányos- és a halmozottan hátrányos helyzet esetében is jóval kisebb arányt képviselt a többinél.

Az alapfeladata ellátása mellett, a méltányos oktatás megteremtésével az iskola az egyik leghívatottabb és legideálisabb terepe a gyerekek hátrányos helyzete és társadalmi kirekesztettsége elleni fellépésnek, az esélykülönbségek csökkentésének.

4.ÖSSZEGZÉS

Mielőtt vizsgálnám a hipotéziseim helytállóságát vagy tévedését megemlíteném azokat a problémákat, akadályokat, melyek nagymértékben megnehezítették a szakdolgozatom megírását.

- Minden szakdolgozatíró óvnak a közhelyek, a szólás-mondások, a frázisok, a demagóg gondolati megnyilvánulások használatától a témafeldolgozás során. Törekedve az előbbi elvárásnak való maximális megfelelésre, nagyon nehéz ezt maradéktalanul betartani, elsősorban azért, mert a rendelkezésre álló források egy része is ezeken alapszik.
- Szintén nem kívánatos az Összegzésben, a konklúziók levonásakor újabb hivatkozásokat felsorakoztatni, azonban az alábbi idézetek talán alátámasztják a dolgozatban szereplő statisztikai adatokból és elemzésekből adódó, levonható, illetve levont következtetésektől eltérő, vagy esetlegesen ellentétes szubjektív véleményemet, melyek a saját tapasztalataim, emocionális és intellektuális beállítottságomból - természetesen ezek teljes mértékű felvállalása mellett - adódnak.

„A statisztikával mindent be lehet bizonyítani, ez azonban csak akkor igaz, ha a statisztikát rosszul, nem megfelelően használják” (Stuart Sutherland 1927-1998 - brit politikus, író)

„A tudományos bizonyítékot nem lehet, vagy legalábbis nem szabad csupán gépiesen kezelni, előzetes gondolatainknak és hitünknek is részt kell kapniuk a megítélésben” (Jordan Ellenberg (1971- amerikai matematikus)³⁵

„... a statisztikában, hol a számokkal való visszaélés oly könnyű, hol egy és ugyanazon számok különböző csoportosításával a legellenkezőbb állításokat lehet igazolni, e szempont végtelen fontos ...”³⁶

- Dolgozatom témaválasztása elsősorban személyes indíttatású volt, célja pedig a közoktatás, ezen belül a középszintű oktatás és elsősorban a szakképzés környezeti tényezők által meghatározott jövőképeinek kialakítása, vizionálása volt. A környezeti tényezők és azok elemeinek szinte követhetetlen változékonysága, az elemzések és vélemények ellentmondásossága - véleményem szerint - megalapozott, alátámasztható és felvállalható stratégiai előrejelzéseket nem tesznek lehetővé, azok megmaradnak a vízió szintjén, vagy csak a jelenlegi helyzet elemzésére adnak lehetőséget.

³⁵ Laczka Éva, PhD. (Magyar Statisztikai Társaság)- Statisztikai tudás, statisztikai gondolkodás Óbudai Egyetem konferenciája Budapest, 2019 október 15.

³⁶ Néhány gondolat a statisztikáról (2) - Elhangzott az Akadémián, 1868. október 19-én Keleti Károly székfoglaló beszédében

- Teljes mértékben természetes és elfogadható számomra a környezeti tényezők együttes, kölcsönös, egymást befolyásoló vagy meghatározó és kiegészítő, a gazdasági-társadalmi folyamatokra és ezen belül az közoktatásra - szakképzésre gyakorolt hatása, azonban ezen tényezők jelenlegi prioritása és dominanciája számtalan, egyelőre, megválaszolatlan kérdést ébreszt bennem.

Nem véletlen, hogy a dolgozatom tartalmi részében nem foglalkoztam a politikai- és jogszabályi környezettel.

Nézeteim szerint a közfeladatok ellátás nem lehet alárendelve pártpolitikai hovatartozásnak, csak a szakpolitikai szempontok és döntések lehetnek meghatározó tényezők.

Mivel a törvényi- és jogi szabályozás manapság kimondottan politikai „kategória”, a kettő összefüggése megkérdőjelezhetetlen.

Az általam képviselt szakterületek - oktatás, vendéglátás - közfeladat jellegükből adódóan a résztvevők és az általam vélt közös társadalmi érdekek miatt nem képviselhetnének ideológiai, esetlegesen hatalmi törekvéseket.

A továbbiakban, támaszkodva a dolgozatom tartalmi részének adataira és információtartalmára megpróbálom saját aspektusból választ adni a felállított hipotéziseimre:

- A köznevelés - közoktatás különböző „szintjeinek” megbontása szerintem alapjában téves döntés volt, mivel az egységet képezve, a legmagasabb szintű kimeneti eredmény elérése érdekében, egymásra épülő, egymástól elválaszthatatlan folyamatot alkotott. Megfelelő általánosiskolai oktatás nélkül nem képzelhető el eredményes középszintű oktatás és az arra épülő felsőoktatás.

Az egész pikantériája, hogy ismételten kezdenek eltűnni, illetve összemosódni a mesterségesen létrehozott határok. A szakképzésben bevezetett munkaerő-piaci szemlélet megjelenik a közalkalmazotti területen is a teljesítmény szerinti bérezéssel, a szakképzésben dolgozók juttatásainak honorálása, a munkaerő-piaci érték, a munkabéralku helyett az az átláthatatlan életpályamodell szerű minősítési rendszer alapján alakul.

- Az „életszerű” körülmények közötti gyakorlati képzést teljes mértékben támogatom, amennyiben a feltételek teljeskörű biztosítása mellett az teljes mértékben megvalósítható, illetve megvalósul.

Személyes tapasztalataim alapján - legalább is a saját szakterületemen és az általánosítás mellőzésével - nem tartom biztosítottnak és megfelelőnek a tanulók duális partnerek általi megfelelő színvonalú és maradéktalan felkészítését a szakmára, de még a szakmai vizsgára sem. Természetesen igazságtalan lenne a felelősséget teljes mértékben a vállalkozásokra hárítani, mivel meghatározó tényező a tanulók motivációja, hozzáállása is. Sajnos a viszonylagosan magas anyagi juttatás sem jelent ösztönző tényezőt a felnövekvő szakmai nemzedék számára.

Ebben az esetben is előkerül az elmélet és a gyakorlat disszonanciája, mely nem veszi figyelembe a szakmai sajátosságokat, a lehetőségeket és a teljesíthető elvárásokat.

- Tanulmányaimból eredően, némi közgazdász vénával rendelkezve és a tudásalapú társadalom elkötelezettjeként vallom, hogy a nemzetgazdasági erőforrások legnagyobb - és egyébként rendelkezésre álló - százalékát a valójában később megtérülő, de a társadalom számára biztos „nyereséget” termelő tudás- és humántőkébe kell fektetni.

Az oktatás és az egyéb állami közfeladatok körébe tartozó területek „mostohagyermekként” való kezelése több mint felelőtlenség, főleg akkor, ha lényegében biztosítottak az anyagi feltételek is.

- Szerintem a közfeladatok ellátását általában nem lehet, de legalábbis hibás megközelítés vállalkozási tevékenységnek, anyagi értelemben nyereségorientált tevékenységnek tekinteni és nem értelmezhető a munkaerő-piaci vállalkozói tevékenységként.

Az úgynevezett teljesítményértékelések a tárgyilagos, számszaki mérhetetlenség miatt absztrakt eredményeket produkálhatnak, hitelteleníve az objektív értékelést.

Ismerve a minősítési szempontokat, a súlyozott kritériumok alapján nem a szakmai végzettség, a szakmában eltöltött idő, a szakmai tapasztalat és gyakorlat a dominánsan meghatározó, hanem a „kézzel foghatatlan”, az elbíráló szubjektív megítélésén múló tényezők.

- Sajnos ki kell jelteni, hogy az „össznépi” társadalmi szolidaritás minden területen nagyon gyerekcipőben jár Magyarországon.

Nincs szándékomban értékelni, minősíteni - talán nem is vagyok kompetens a témában - a kormányzati politika és intézkedések viszonyulását az egyes társadalmi - köztük a pedagógusok - csoportok problémáihoz, de a követelések és elvárások látszólagos elismerését követően semmilyen érdembeli döntés nem született a problémák teljes körű feloldására.

A korábbi, kifejezetten politikai szándékú, értelmetlen, érthetetlen és érdemtelen kormányzati kijelentések olyan negatív megítélést, ellenszenvet szítottak pedagógusi/oktatói szféra ellen a társadalomban, melyek egyelőre visszafordíthatatlannak látszanak.

A hipotéziseim, remélhetőleg elfogadható megválaszolása, alátámasztása után szeretnék összefoglalásként néhány megjegyzést tenni olyan témákban, melyeket a szakdolgozatomban érintettem:

- A területi központok és a szakképzési centrumok létrehozásával az oktatás decentralizálása, az intézmények autonómiájának megvalósítása nem történt meg, lényegében mindkettő a központi irányítás „meghosszabbított keze”.
- A kancellári rendszer bevezetése - nem általánosítva, de a legtöbb esetben - nem az ésszerű, gazdaságos és takarékos gazdálkodást segíti, hanem a minőségi munkát akadályozó spórolást.
- A pedagógusi bértábla vetítési alapjának, a 2014-es minimálbérhez való rögzítésével lényegében levágták a lehetőséget a munkaerő-piaci bérekhez való felzárkózástól.
- Az alapilletmény emelése helyetti 32%-os ágazati szakmai pótlék a pedagógusok bérének csak 10 százalékkal történő növekedését eredményezte.
- A 296400,- garantált bérminimumhoz igazított legkisebb alapilletmény egyenlőtlen béremelést, a szakmai előmenetelt és gyakorlatot nem tükröző bérfeszültséget okoz.
- A munkaügyi jogviszony változásakor nem a betervezett törvénynek megfelelően történt meg a 30%-os oktatói bérrendezése, mivel a 30%-os bértömeg elosztása mondván csinált és titkosított (ez személyes tapasztalat) minősítés és nem bértárgyalás alapján egyenlőtlenül történt.
- A szakképzésben dolgozó oktatók számára megszűnt a bértábla által garantált előre lépési lehetőség, a béremelés (a kötelező minimálbér és a garantált bérminimum kivételével) jelenleg kizárólagosan a munkáltatón múlik, mely 2023-ban 10+5%.

- Tekintettel arra, hogy semmilyen motiváltságot nem jelent a tanulók számára a magas tanulmányi és szakmai ösztöndíj, felmerül a kérdés, hogy nem lenne-e szerencsésebb az erre felhasznált összeg egy részét inkább az oktatásra/képzésre fordítani.
- Az oktatás finanszírozásával kapcsolatos döntéseknél erősíteni kellene azon nézet létjogosultságát, hogy a gazdaság fejlődését, a növekvő jólétet csak megfelelően finanszírozott oktatás mellett lehet elérni és ezt nemcsak mondani kellene, hanem tenni is kell érte.

Szakedolgozatom végén reményemet szeretném kifejezni azért, hogy egyszer a szakképzés valóban elfoglalhatja megérdemelt helyét a közoktatásban, megkapja azt a társadalmi és politikai (kormányzati) elismerést és támogatást, melyet megérdemel.

Hivatkozásjegyzés

Sorszámozott hivatkozások

1. Mártonfi György – A szakképzés rendszerének átalakulásai
<https://folyoiratok.oh.gov.hu/educatio/a-szakkepzes-intezmenyrendszerenek-atalakulasai>
2. Mártonfi György, OFI – KKEK - A TISZK rendszer kiépítésének első szakasza
http://www.oktatasikerekasztal.hu/hattertanulmanyok/04/martonfi_tiszsk.pdf
3. KAPA Mátyás dr. (2012): A köznevelési intézmény és környezete I. – BME APPI
4. Lannert Judit – Schmidt Andrea: 1. Az oktatás társadalmi és gazdasági környezete
<https://ofi.oh.gov.hu/1-az-oktatás-társadalmi-es-gazdasagi-környezete-1>
5. 24.HU – Farkas György: Elégtelent kapott az orbáni oktatásügy az EU-tól 2022.11.25
<https://24.hu/kozelet/2022/11/25/eu-oktatás-tanarok-kormány-elegtelen/>
6. 24.HU – Farkas György: Elégtelent kapott az orbáni oktatásügy az EU-tól 2022.11.25
<https://24.hu/kozelet/2022/11/25/eu-oktatás-tanarok-kormány-elegtelen/>
7. Elemzőközpont - <https://elemzeskozpont.hu/allamadossag>
8. növekedés.hu - Mekkora lehet a költségvetési hiány és az államadosság 2023-ban? Elemzések 2023. január 15. <https://novekedes.hu/elemzesek/mekkora-lehet-a-koltsegvetesi-hiany-es-az-allamadossag-2023-ban>
9. Az Európai Számlák Rendszere (ESA) az Európai Unió tagjai által használt nemzeti számlák és regionális számlák rendszere.
10. Népszava - Az egészségügy és az alapfokú oktatás az Orbán-kormány pótköltségvetésének vesztese - Papp Zsolt 2023.01.20
https://nepszava.hu/3182491_koltsegvetes-orban-kormány-egeszsegugy-oktatás
11. Az adatokat a KSH a túlzotthiány-eljárásról (*Excessive Deficit Procedure – EDP*) szóló jogszabály alapján, a nemzeti számlák európai rendszerében (ESA 2010) foglalt módszertani előírásoknak megfelelően jelentette az EU statisztikai hivatalának, az Eurostatnak.
12. Fitch Ratings: hitelminősítések és elemzések a pénzügyi piacokon
<https://www.fitchratings.com/entity/hungary-80442233>
13. Világgazdaság - Itt van az idei első ítélet: megerősítette Magyarország adóbsorolását a Fitch Ratings 2023.01.20 Szerző: Járdi Roland
<https://www.vg.hu/vilaggazdasag-magyar-gazdasag/2023/01/itt-van-az-idei-első-itelet-megerosította-magyarország-adosbesorolását-a-fitch-ratings>
14. <https://bankmonitor.hu/inflacio/>
15. <https://ec.europa.eu/eurostat/documents/2995521/15701156/2-16122022-AP-EN.pdf/4eaa941a-8c7d-af89-37da-f29f1167c24c>
139/2022 - 16 December 2022
<https://ec.europa.eu/eurostat/documents/2995521/15725179/2-18012023-AP-EN.pdf/e301db8f-984c-27e2-1245-199a89f37bca>
16. 10/2023 - 18 Január 2023
MNB – Inflációs jelentés 2022. december 15.
<https://www.mnb.hu › letoltes › hun-ir-digitalis-16>
17. növekedés.hu – Fellegi Tamás. Munkanélküliség a rendszerváltás óta: az összeomlástól a munkaerőhiányig 2021.07.04.
<https://novekedes.hu/elemzesek/munkanelkuliseg-a-rendszervaltas-ota-az-összeomlástól-a-munkaerőhiányig>
18. Totyik Tamás - Ha nem cselekszik azonnal, a kormánynak vállalnia kell a felelősséget a közoktatás padlóra küldéséért MÉRCE – 2021. július 31.
<https://merce.hu/2021/07/31/ha-nem-cselekszik-azonnal-a-kormány-nak-vállalnia-kell-a-felelosseget-a-kozoctatas-padlora-kuldeseert/>

19. https://hu.wikipedia.org/wiki/Munkab%C3%A9r#Nett%C3%B3_%C3%A9s_brutt%C3%B3_b%C3%A9r
20. Portfoli - Gazdaság - Szabó Dániel 2023. január 30. Minimálberek emelése: az EU nagyon komoly lépéseket követel
<https://www.portfolio.hu/gazdasag/20230130/minimalberek-emelese-az-eu-nagyon-komoly-lepeseket-kovetel-593624>
21. Oeconomus Gazdaságkutató Alapítvány.
Erdélyi Dóra: Európai körkép a fizetésekről – mekkora a bérkülönbség egyes országok között? 2022. december
<https://www.oeconomus.hu/irasok>
22. KSH – Gyorstájékoztató 2023. 02.23.
<https://www.ksh.hu/docs/hun/xftp/gyor/ker/ker2212.html>
23. INDEX Kaszás Gábor: Kibogoztuk a magyar átlagkeresetek szálait, és így már nem is annyira zöld a fű 2023.01.07.
<https://index.hu/gazdasag/2023/01/07/ksh-atlagkereset-atlagber-realber-realkereset-medianber-fizetes-munkaber/>
24. Index - Kozics Júlia - Megjötték az adatok, több mint 19 százalékkal volt magasabb a nettó átlagkereset októberben 2023.01.04.
<https://index.hu/gazdasag/2023/01/04/atlagkereset-ksh-berek-minimalber-emeles-garantalt-berminimum/>
25. Idex
Holló Bettina - Ma kezdődik a határozatlan ideig tartó pedagógussztrájk2022.03.16.
<https://index.hu/belfold/2022/03/16/pedagogussztrajk-szakszervezetek-iskola-oktatas/>
26. Mennyitkeresel.hu 2023. január 2. - Pedagógus bértábla 2023. január 1-től
<https://www.mennyitkeresel.hu/oktatas-neveles-fizetesek>
27. Átlátszó - Oktatás
Szopkó Zita: Nem sok helyen alacsonyabbak a fizetések a közoktatásban, mint nálunk, nem csoda, hogy egyre kevesebb a tanár 2021.12.06.
28. Telex
Halász Nikolett: Gulyás szerint 2027-re egymillió forint lehet a tanárok fizetése – utánajártunk, hogy lehet ez 2023.02.10.
<https://telex.hu/belfold/2023/02/10/pedagogusok-fizetes-gulyas-gergely-brutto-unios-penzek-megallapodas>
29. Mennyitkeresel.hu – Mennyi a fizetésed
Pedagógus bértábla 2023. január 1-től - 2023.01.02.
<https://www.mennyitkeresel.hu/oktatas-neveles-fizetesek?page=6>
30. Magyar Közoktatási és Szakképzési Szakszervezet - A szakképzésben dolgozók nem számíthatnak béremelésre 2023-ban - 2022. június 25.
<https://mkszsz.hu/hirek/a-szakkepzesben-dolgozok-nem-szamithatnak-beremesre-2023-ban>
31. eduline
Szabó Franciska: 15 százalékkal emelkedik a szakképzésben tanítók bére, de ennek egy részét teljesítményméréshez kötik majd - 2023.01.17.
https://eduline.hu/kozoktatas/20230117_szakkepzesben_oktatok_bere
32. SZÉLL KRISZTIÁN – TÓTH G. CSABA: Az oktatási részvétel előrejelzése - Demográfiai folyamatok és oktatáspolitikai beavatkozások
Educatio 30 (2), pp. 206–225 (2021); DOI: 10.1556/2063.30.2021.2.3
Beérkezett: 2021. április 13., elfogadva: 2021. június 13.

33. Kende Ágnes: Az, hogy hová születik egy gyerek, a későbbi álmait is meghatározza
Qubit – Tudomány 2023.02.06.
<https://qubit.hu/2023/02/06/az-hogy-hova-szuletik-egy-gyerek-a-kesobbi-almait-is-meghatarozza>
34. Dr. Dávid Mária: Speciális igényű hallgatók/tanulók a felsőoktatásban és a felnőttképzésben - 9. Lecke: A szociokulturális hátrány megjelenési formái és kezelése felnőttkorban - 9.2.2. Hátrányos helyzetű tanulók a köznevelésben
TÁMOP-4.1.1.C-12/1/KONV-2012-0001 projekt – Eger, 2015.
http://okt.ektf.hu/data/szlahorek/file/kezek/03_david_04_15/index.html
35. Laczka Éva, PhD. (Magyar Statisztikai Társaság)- Statisztikai tudás, statisztikai gondolkodás
Óbudai Egyetem konferenciája Budapest, 2019 október 15.
36. Néhány gondolat a statisztikáról (2) - Elhangzott az Akadémián, 1868. október 19-én Keleti Károly székfoglaló beszédében

Ábrajegyzék

1. ábra: Az oktatás környezete
Forrás: KAPA Mátyás dr. (2012): A köznevelési intézmény és környezete I. – BME APPI
2. ábra: A reál GDP éves változása: Világátlag, EU27 tagállam, Euró-zóna, Magyarország (%)
Forrás: Eurostat NAMA_10_GDP, NAMA_10_PC alapján ÁSZ szerkesztés
3. ábra: A reál GDP volumen változása az előző évihez képest Magyarország, EU27 (%) (2008-2020)
Forrás: Eurostat NAMA_10_GDP alapján ÁSZ szerkesztés
4. ábra: A bruttó hazai termék (GDP) alakulása
Forrás: Saját szerkesztés - KSH STADAT - 21.1.1.1. A makrogazdaság főbb adatai; 21.2.1.2. A bruttó hazai termék (GDP) negyedéves volumenindexei adatok alapján
5. ábra: Nemzetközi előrejelzés a GDP %-os változásáról
Forrás: Saját szerkesztés
https://economy-finance.ec.europa.eu/economic-surveillance-eu-economies/hungary/economic-forecast-hungary_en
6. ábra: A GDP százalékos változás 2021-2026 között
Forrás: Saját szerkesztés - Makrogazdasági és költségvetési előrejelzés 2022-2026 - 2022.12.30.
<https://kormany.hu/dokumentumtar/makrogazdasagi-es-koltseghvetesi-elorejelzes-2022-2026>
7. ábra: A GDP-ből oktatásra szánt összegek országoként.
(Zöld színnel a GDP, narancssárga színnel az oktatásra szánt összeg százalékban.)
Fotó: OECD - <https://kecsup.hu/2021/10/magyarorszag-az-oktatas-minden-szintjere-kevesebbet-szentelt-mint-az-oecd-atlag/>
8. ábra: A költségvetési intézmények oktatási kiadásai (folyó áron, millió forint)
Forrás: Saját szerkesztés - KSH - Az állami, önkormányzati intézmények költségvetési beszámolóit.
9. ábra: A költségvetési intézmények oktatási kiadásai a GDP százalékában
Forrás: KSH - Az állami, önkormányzati intézmények költségvetési beszámolóit. - Saját feldolgozás
10. ábra: Az éven belüli halmozódó államháztartás-egyenleg alakulása (pénzforgalmi szemlélet, milliárd forint)
Forrás: PM, Portfólió

11. ábra: Az államháztartás egyenlege a januári hónapokban (milliárd forint, pénzforgalmi szemlélet, önkormányzatok nélkül)
Forrás: PM, Portfólió
12. ábra: A kormányzati szektor elsődleges és ESA egyenlegének alakulása a GDP %-ában 2021-2026.
Forrás: Saját szerkesztés - Makrogazdasági és költségvetési előrejelzés 2022-2026 - 2022.12.30. <https://kormany.hu/dokumentumtar/makrogazdasagi-es-koltsegvetesi-elorejelzes-2022-2026>
13. ábra: Államadósság 2022 első negyedének végén tagállamonként
Forrás: eurostat <https://novekedes.hu/hirek/nezze-meg-hol-all-magyarorszag-az-unios-allamadossag-listan>
14. ábra: A kormányzati szektor adóssága a GDP százalékában az EDP szerint
Forrás: KSH - Jelentés a kormányzati szektor egyenlegéről és adósságáról (2022. évi II. EDP-jelentés) <https://www.ksh.hu/s/kiadvanyok/jelentes-a-kormanyzati-szektor-egyenlegerol-es-adossagarol-2022-evi-ii-edp-jelentes/index.html>
15. ábra: Bruttó államadósság (GDP%)
Forrás: Saját szerkesztés: European Commission - Gazdasági előrejelzése Magyarországra https://economy-finance.ec.europa.eu/economic-surveillance-eu-economies/hungary/economic-forecast-hungary_en
16. ábra: Éves inflációs ráták (%) 2022 decemberében
Forrás: Eurostat - HICP-vel mért inflációs ráták (%) <https://ec.europa.eu/2-18012023-AP-EN.pdf>
17. ábra: Az euróövezet éves inflációja 2023 januárjában
Forrás: Eurostat (online data code: prc_hicp_manr) https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=Inflation_in_the_euro_area
18. ábra: Harmonizált fogyasztói árindex (HICP) az euróövezetben fogyasztási főcsoportok szerint - 2022. december
Forrás: Saját szerkesztés - Európai Központi Bank https://portal.dataviz.ecb.europa.eu/views/HICP_dashboard_ET5_16049391112180/InflationDashboard?:showAppBanner=false&:display_count=n&:showVizHome=n&:origin=viz_share_link&:isGuestRedirectFromVizportal=y&:embed=y
19. ábra: A fogyasztói árindex 2022. december között az előző év %-ában
Forrás: Saját szerkesztés - KSH
20. ábra: A hazai és az euróövezet fogyasztói árindexének változás 2018-2022 között
Forrás: Saját szerkesztés - 1. táblázat adatai
21. ábra: Az infláció és a nettó nominális átlagkereset százalékos változás 2021-2026 között
Forrás: Saját szerkesztés - Makrogazdasági és költségvetési előrejelzés 2022-2026 - 2022.12.30. <https://kormany.hu/dokumentumtar/makrogazdasagi-es-koltsegvetesi-elorejelzes-2022-2026>
22. ábra: Foglalkoztatási ráta alakulása (15-64 éves korosztály)
Forrás: Makronóm Intézet, 2023 - Mandiner - Rendkívül magas a foglalkoztatottság, alacsony a munkanélküliség Magyarországon 2023. február 4. https://makronom.mandiner.hu/cikk/20230204_rendkivul_magas_foglalkoztatottsag_alacsony_munkanelkuliseg_magyarorszagon_gazdasagi_monitor
23. ábra: Munkanélküliségi ráta 2022. szeptember-november háromhavi átlag és októberi havi átlag (15-74 éves korosztály)
Forrás: Mandiner - KSH adatok alapján

24. számú diagramm: Munkanélküliségi-, foglalkoztatási- és aktivitási ráta Magyarországon (2016-2022.) (15-74 éves korosztály)
Forrás: Saját szerkesztés – Eurostat, TRADINGECONOMICS
<https://hu.tradingeconomics.com/hungary/employment-rate>
25. ábra: A pedagógusok létszámának változása 2017-2021
Forrás: Saját szerkesztés - FELVI.hu és a KIR rendszerből kapott adatok alapján megbecsült adat
<https://merce.hu/2021/07/31/ha-nem-cselekszik-azonnal-a-kormany-nak-vallalnia-kell-a-felelosseget-a-kozoktatas-padlora-kuldeseert/>
26. ábra: Minimálbérek alakulása a szomszédos és volt szocialista országokban (euro)
Forrás: EUROSTADT – Adatbőngésző - Saját szerkesztés
https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/earn_mw_cur/default/bar?lang=en
27. ábra: Bruttó, nettó átlag keresetek, kereseti indexek
Forrás: Saját szerkesztés - WoltersKluwer – Adattár
<https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=00000003.min&txtreferer=A0300080.TV>
28. ábra: A bruttó-, nettó átlagkereset kapcsolata a teljes munkaidőben alkalmazásban állók esetében
Forrás: Saját szerkesztés – KSH - Főbb kereseti adatok – munkáltatók teljes körénél, havonta valamint havi és negyedévente kumulált*
https://www.ksh.hu/stadat_files/mun/hu/mun0143.html
29. ábra: A bruttó-, nettó átlagkereset kapcsolata a teljes munkaidőben alkalmazásban állók esetében a közalkalmazottak nélkül
Forrás: Saját szerkesztés – KSH - Főbb kereseti adatok – munkáltatók teljes körénél, havonta valamint havi és negyedévente kumulált*
https://www.ksh.hu/stadat_files/mun/hu/mun0143.html
- 30-31. ábra: A nettó minimálbér változása ezer forintban és százalékban
Forrás: Saját szerkesztés - Portfolio - Gazdaság 2022. december 16.
Minimálbér 2023-ban: megérkeztek a legfontosabb táblázatok
<https://www.portfolio.hu/gazdasag/20221216/minimalber-2023-ban-megerkeztek-a-legfontosabb-tablazatok-585652>
32. ábra: A tanárok fizetése a számunkra releváns európai országokban
Forrás: Saját feldolgozás - infovilág (Euronews 2022.10.16.)
Hol fizetnek a tanároknak a legtöbbet és a legkevesebbet Európában? Luxemburg: 29 millió forint/év
<https://infovilag.hu/hol-fizetnek-a-tanaroknak-a-legtobbet-es-a-legkevesebbet-europaban/>
33. ábra: A tanári fizetések alakulása országonként
(Késsel a minimumfizetések, fekete négyszög a maximumfizetések, a halványzöld karika pedig az átlag.)
Forrás: mfor.hu - Kormos Olga: OECD-jelentés: döbbenetes számok a magyar oktatásról 2021.09.28.
<https://mfor.hu/cikkek/makro/oecd-jelentes-dobbenetes-szamok-a-magyar-oktatasrol.html>
34. ábra: A pedagógusok átlagbére a diplomás átlagfizetésekhez képest (%)
Forrás: Saját feldolgozás - Átlátszó - OECD
<https://atlatsz.hu/adat/2021/12/03/nem-sok-helyen-alacsonyabbak-a-fizetesek-a-kozoktatasban-mint-nalunk-nem-csoda-hogy-egyre-kevesebb-a-tanar/>
35. ábra: Diplomás álláshelyek kereseti lehetőségei
Forrás: Saját feldolgozás - Fizetések.hu: Pozíciók listája
<https://www.fizetesek.hu/fizetesek>

36. ábra: Az oktatásban dolgozók fizetésének elszakadása a nemzetgazdasági átlagtól
(Teljes foglalkoztatásban dolgozók bruttó havi átlagbérének éves átlaga forintban)
Forrás: Saját feldolgozás - Stadat
https://www.ksh.hu/stadat_files/mun/hu/mun0054.html
37. ábra: A tanárok kezdő fizetésének aránya (2020-2021.)
Forrás: Saját feldolgozás - Eurydice és Eurostat (minimálbér 2021-I-ben) • (*A törvény által előírt fizetések az állami iskolákban)
<https://www.euronews.com/next/2023/02/02/teachers-pay-which-countries-pay-the-most-and-the-least-in-europe>
38. ábra: A tanárok éves bruttó kezdő fizetése vásárlóerő-szabvány (PPS) szerint – 2020/21
Forrás: Saját feldolgozás - Eurydice • (*A törvény által előírt fizetések az állami iskolákban)
<https://www.euronews.com/next/2023/02/02/teachers-pay-which-countries-pay-the-most-and-the-least-in-europe>
39. ábra: A népesség számának alakulása 2011 - 2023. között nemek szerint és összesen (fő)
Forrás: Saját feldolgozás - KSH: 22.1.1.1. A népesség, népmozgalom főbb mutatói
https://www.ksh.hu/stadat_files/nep/hu/nep0001.html
40. ábra: A népesség számának változása
Forrás: Saját feldolgozás - KSH: 22.1.1.6. Élveszületések és teljes termékenységi arányszám; 22.1.1.9. Halálozások száma és aránya
https://www.ksh.hu/stadat_files/nep/hu/nep0006.html;
https://www.ksh.hu/stadat_files/nep/hu/nep0009.html
41. ábra: Magyar állampolgárok vándorlásának összefoglaló adatai
Forrás: Saját feldolgozás - KSH: OIF, BM NYHÁT, NEAK, TAJ nyilvántartások
https://www.ksh.hu/stadat_files/nep/hu/nep0030.html
42. ábra: A jegyző által megállapított hátrányos helyzetű és halmozottan hátrányos helyzetű gyermekek és fiatal felnőttek száma 2014 -2020. december 31-én (ezer fő)
Forrás: Saját feldolgozás - KSH
<https://www.ksh.hu/sdg/1-22-sdg-1.html>
43. ábra: A megállapított hátrányos helyzetű és halmozottan hátrányos helyzetű gyerekek és fiatal felnőttek megoszlása a minősítési okok szerint 2020 (%)
Forrás: Saját feldolgozás - KSH
<https://www.ksh.hu/sdg/1-22-sdg-1.html>

Táblázatjegyzék

- táblázat: A fogyasztói árindex változása 2012-2022 között
Forrás: Saját szerkesztés - KSH
1.1.1.2. A fogyasztóiár-index fogyasztási főcsoportok szerint és a nyugdíjas fogyasztóiár
1.1.1.3. Harmonizált fogyasztóiár-index az egyéni fogyasztás rendeltetés szerinti osztályozása (COICOP)
- táblázat: Fogyasztói árak változása 2023 január
Forrás: Bankmonitor - Infláció 2023.
<https://bankmonitor.hu/inflacio/>
- táblázat: A köznevelési és a szakképző intézményekben alkalmazott pedagógusok és oktatók feladatonként
Forrás: Saját szerkesztés – KSH, Belügyminisztérium, Kulturális és Innovációs Minisztérium (KIR-STAT, SZIR-KRÉTA).
https://www.ksh.hu/stadat_files/okt/hu/okt0003.html,
<https://www.ksh.hu/s/kiadvanyok/oktatasi-adatok-2022-2023-elozetes-adatok/index.html>

NYILATKOZAT

Alulírott **Nagy-Keresztes Timea**, a Magyar Agrár- és Élettudományi Egyetem, Budai Campus, Köznevelési vezető és pedagógus-szakvizsga szak nappali/**levelező*** tagozat végzős hallgatója nyilatkozom, hogy a dolgozat saját munkám, melynek elkészítése során a felhasznált irodalmat korrekt módon, a jogi és etikai szabályok betartásával kezeltem. Hozzájárulok ahhoz, hogy Záródolgozatom/**Szakedolgozatom**/Diplomadolgozatom egyoldalas összefoglalója felkerüljön az Egyetem honlapjára és hogy a digitális verzióban (pdf formátumban) leadott dolgozatom elérhető legyen a témát vezető Tanszéken/Intézetben, illetve az Egyetem központi nyilvántartásában, a jogi és etikai szabályok teljes körű betartása mellett.

A dolgozat állam- vagy szolgálati titkot tartalmaz: igen **nem***

Kelt: Budapest, 2023. április 27.

Nagy-Keresztes Timea
Hallgató

NYILATKOZAT

A dolgozat készítőjének konzulense nyilatkozom arról, hogy a Záródolgozatot/Szakedolgozatot/Diplomadolgozatot áttekintettem, a hallgatót az irodalmi források korrekt kezelésének követelményeiről, jogi és etikai szabályairól tájékoztattam.

A Záródolgozatot/Szakedolgozatot/Diplomadolgozatot záróvizsgán történő védelemre **javaslom**/nem javaslom*.

A dolgozat állam- vagy szolgálati titkot tartalmaz: igen **nem***

Kelt: Kaposvár, 2023. április 27.

Velner András
Belső konzulens
Velner András főiskolai docens

***Kérjük a megfelelőt aláhúzni!**

NYILATKOZAT

a záródolgozat/szakdolgozat/diplomadolgozat/portfólió¹ nyilvános hozzáféréséről és eredetiségéről

A hallgató neve: **Nagy-Keresztes Tímea**
A Hallgató Neptun kódja: **IUNVDQ**
A dolgozat címe: **A szakképzési rendszer, a szakképzés átalakulása, a környezet adta fejlesztési lehetőségei**
A megjelenés éve: **2023**
A konzulens tanszék neve: **Szakdidaktikai tanszék**

Kijelentem, hogy az általam benyújtott záródolgozat/szakdolgozat/diplomadolgozat/portfólió² egyéni, eredeti jellegű, saját szellemi alkotásom. Azon részeket, melyeket más szerzők munkájából vettem át, egyértelműen megjelöltem, s az irodalomjegyzékben szerepeltettem.

Ha a fenti nyilatkozattal valótlan állítottnak tudomásul veszem, hogy a Záróvizsga-bizottság a záróvizsgából kizár és a záróvizsgát csak új dolgozat készítése után tehetek.

A leadott dolgozat, mely PDF dokumentum, szerkesztését nem, megtekintését és nyomtatását engedélyezem.

Tudomásul veszem, hogy az általam készített dolgozatra, mint szellemi alkotás felhasználására, hasznosítására a Magyar Agrár- és Élettudományi Egyetem mindenkor szellemi tulajdonkezelési szabályzatában megfogalmazottak érvényesek.

Tudomásul veszem, hogy dolgozatom elektronikus változata feltöltésre kerül a Magyar Agrár- és Élettudományi Egyetem könyvtári repozitóri rendszerébe.

Kelt: Budapest, 2023. május 01.

Nagy-Keresztes Tímea
Hallgató aláírása

¹ A megfelelő dolgozattípus meghagyása mellett a többi típus törlendő.

² A megfelelő dolgozattípus meghagyása mellett a többi típus törlendő.